

Het liquidatietarief: Wat, waarom en wanneer (niet)?

"Een onderzoek naar de feiten en omstandigheden waarin de rechter afwijkt van het tarief voor de proceskostenvergoeding"

Toetsing van:

Afstudeeronderzoek 1920 HBR-4-AS17-AS

Aantal woorden: 11.387

Hogeschool Leiden

Opleiding HBO-Rechten

Naam student: Manon Starrenburg – s1102691

Opdrachtgever: Richard Korver Advocaten

Begeleider: R.A. Korver

Onderzoeksdocent: N. Sangen

Afstudeerbegeleider: R. Koning

Reguliere kans

Inleverdatum: 16 juni 2020

Collegejaar: 2019/20

Klas RE4G

“Het Liquidatietarief is geen recht in de zin van art. 99 RO, maar slechts een de rechter niet bindende richtlijn”¹

Aldus de Hoge Raad in 1998

¹ HR 3 april 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2621

Voorwoord

Geachte lezer,

Met trots presenteer ik u mijn laatste beroepsproduct aan de Hogeschool Leiden. In de afgelopen jaren heb ik heel wat uren met mijn neus in de (wet)boeken gezeten. Het moment is nu aangebroken om mijn opgedane kennis te testen.

Gedurende deze laatste maanden heb ik de kans gekregen om in opdracht van strafrechtadvocaat Richard Korver een praktijkgericht onderzoek uit te voeren. Richard Korver en juridische medewerker Nicole Hoogenboom hebben mij begeleid waar nodig en met mij meegedacht om tot dit eindproduct te komen. Hierbij wil ik van de gelegenheid gebruik maken om hier mijn gewaardeerde dank voor uit te spreken.

Daarnaast wil ik graag de heer R. Koning bedanken voor alle feedback die ik heb mogen ontvangen. Ook wil ik mevrouw N. Sangen bedanken voor de ondersteuning in de beginfase van mijn scriptie. Met jullie begeleiding is het mij gelukt om dit beroepsproduct tot een goed einde te brengen.

Ook wil ik mijn vader bedanken voor de steun en het vertrouwen. Ten slotte wil ik twee vriendinnen in het bijzonder bedanken, namelijk Kimberly Hart en Klaudia Wolfram. Bedankt voor jullie steun, hulp en motiverende spraakmemo's!

Ik wens u veel plezier met lezen.

Manon Starrenburg

Zoeterwoude, 15 juni 2020

Samenvatting

Slachtoffers van een strafbaar feit kunnen in een strafzaak hun geleden schade vorderen op de verdachte. Dit recht is vastgelegd in art. 51f van het Wetboek van Strafvordering (hierna Sv). De wetgever heeft met de invoering van dit wetsartikel beoogd dat slachtoffers via een laagdrempelige procedure hun geleden schade kunnen verhalen op de verdachte en hierdoor zoveel mogelijk schadeloos worden gesteld. Naast deze kosten wensen slachtoffers ook een vergoeding voor de gemaakte proceskosten. Deze kosten bestaan voor een gedeelte uit de kosten van rechtsbijstand, ook wel de advocaatkosten genoemd. Hoewel de wetgever beoogt om slachtoffers zoveel mogelijk schadeloos te stellen, komen de kosten van rechtsbijstand in beginsel niet voor volledige vergoeding in aanmerking. De kosten van rechtsbijstand worden namelijk begroot aan de hand van het zogenoemde liquidatietarief, hetgeen de werkzaamheden van de advocaat waardeert op basis van een puntenstelsel. Het liquidatietarief beoogt de toegang tot de rechter te waarborgen. Wanneer de daadwerkelijk gemaakte kosten zouden worden vergoed, dan zou dit voor burgers een financiële drempel kunnen vormen. Gelet hierop, omvat de vergoeding van de kosten van rechtsbijstand slechts een fractie van de daadwerkelijk gemaakte kosten. Hoewel dit tarief in de meeste civiele zaken wordt gehanteerd, zijn rechters vanwege de niet-bindende status bevoegd om hiervan af te wijken.

De advocaten van de organisatie Richard Korver advocaten worden door het voorstaande geconfronteerd met rechtsonzekerheid. Het is voor hen niet duidelijk onder welke feiten en omstandigheden de rechter afwijkt van de toepassing van het liquidatietarief. Om deze rechtsonzekerheid weg te nemen, wordt in dit onderzoeksrapport antwoord gegeven op de volgende centrale vraag:

“Welk advies kan gegeven worden aan de advocaten van de organisatie Richard Korver advocaten over de vraag onder welke feiten en omstandigheden de rechter afwijkt van het liquidatietarief en daarmee aansluiting zoekt bij de vergoeding van de daadwerkelijk gemaakte kosten van rechtsbijstand, blijkens relevante wet- en regelgeving, literatuur- en jurisprudentieonderzoek?”

Op basis van het onderzoek kan geconcludeerd worden dat hoewel het liquidatietarief een niet-bindende richtlijn is, hier maar zelden van af wordt geweken. In het jurisprudentieonderzoek is onderzocht onder welke feiten en omstandigheden de rechter kan afwijken van het liquidatietarief. Van de 25 geanalyseerde uitspraken is de rechter in slechts 7 zaken van oordeel dat er van het tarief moet worden afgeweken. De hierna te noemen feiten en omstandigheden zijn in volgorde geplaatst van meest van belang (1) tot in mindere mate van belang (6). Onder de volgende feiten en omstandigheden kan de rechter afwijken van het liquidatietarief:

- 1) De bijzondere aard en omvang van de zaak;
- 2) Voldoende onderbouwing van de kosten van rechtsbijstand met behulp van urenspecificaties en declaraties;
- 3) Gemotiveerde vordering benadeelde partij, gelet op de stel- en bewijsplicht;
- 4) Onvoldoende betwisting van de gevorderde kosten door de verdediging;
- 5) De kosten van rechtsbijstand zijn gemaakt in rol van benadeelde partij;
- 6) De kosten van rechtsbijstand hebben betrekking op feiten waar de verdachte voor is veroordeeld en de benadeelde partij rechtstreeks schade door heeft geleden.

Allereerst wordt geadviseerd aan Richard Korver advocaten om iedere zaak objectief te beoordelen. Hierbij dient er te worden nagegaan of het een complexe of een relatief eenvoudige zaak betreft. Bij een relatief eenvoudige zaak is het raadzaam dat er geen extra werkzaamheden worden verricht, omdat deze veelal niet voor vergoeding in aanmerking komen.

Ten tweede wordt geadviseerd om enkel de kosten van rechtsbijstand te vorderen die zijn gemaakt ten behoeve van de benadeelde partij. Het is raadzaam om deze kosten te vorderen op grond van art. 592a Sv en niet op grond van art. 51a in samenhang met art. 51f Sv.

Ten derde wordt geadviseerd om de kosten van rechtsbijstand te onderbouwen met urenspecificaties en declaraties.

Daarnaast wordt geadviseerd om de vordering benadeelde partij gemotiveerd te onderbouwen. Hierbij is van belang dat er wordt voldaan aan de stel- en bewijsplicht. In het bijzonder behoeven de feiten en omstandigheden die niet kunnen worden vastgesteld aan de hand van het strafdossier extra bewijsmiddelen. De schadeposten in de vordering moeten voldoende zijn onderbouwd met feiten, bewijsmiddelen en relevante wetsartikelen.

Ingeval er sprake is van een tenlastelegging met meerdere delicten, dan is het raadzaam om de kosten van rechtsbijstand afzonderlijk te vorderen per delict. Ook is het raadzaam om deze kosten per benadeelde partij te vorderen (wanneer er sprake is van meerdere benadeelde partijen).

Voorts wordt geadviseerd om verder onderzoek te verrichten naar de feiten en omstandigheden waarin de rechter afwijkt van het liquidatietarief en om de juristen van Richard Korver advocaten met elkaar in gesprek te laten gaan om te bezien op welke manier strafrechters ertoe bewogen kunnen worden om hun uitspraken nader te motiveren met betrekking tot de proceskostenveroordeling.

Tot slot wordt geadviseerd om de (als bijlage) bijgevoegde checklist te raadplegen om een inschatting te kunnen maken of de gevorderde kosten van rechtsbijstand door de rechter zal worden toegewezen.

Inhoud

Samenvatting.....	4
Lijst met afkortingen	8
Hoofdstuk 1. Inleiding – probleemanalyse.....	9
§ 1.1 Aanleiding onderzoek.....	9
§ 1.2 Juridische achtergrond	9
§ 1.3 Doelstelling, centrale vraag en deelvragen	11
§ 1.4 Methoden van onderzoek	12
§1.5 Leeswijzer	15
Hoofdstuk 2. De rechten van een slachtoffer binnen het strafproces.....	16
§ 2.1 Inleiding	16
§ 2.2 Definitie van het slachtoffer	16
§ 2.3 Belangrijke veranderingen in de rechten van een slachtoffer	16
§ 2.4 Het recht op rechtsbijstand	18
§ 2.5 Het recht op schadevergoeding	21
§ 2.6 Tussenconclusie.....	24
Hoofdstuk 3. De huidige proceskostenveroordeling in Nederland	26
§ 3.1 Inleiding	26
§ 3.2 Proceskostenvordering en de veroordeling	26
§ 3.3 Uitzonderingen op de hoofdregel	28
§ 3.4 Tussenconclusie.....	29
Hoofdstuk 4. De begroting volgens het liquidatietarief	30
§ 4.1 Inleiding	30
§ 4.2 Tarieven liquidatietarief	30
§ 4.3 Achtergrond liquidatietarief.....	31
§ 4.4 Afwijkingen liquidatietarief	32
§ 4.5 Tussenconclusie.....	32
Hoofdstuk 5. Het liquidatietarief volgens de rechtspraak.....	33
§ 5.1 Inleiding	33
§ 5.2 Aard en ernst van de zaak	33
§ 5.3 Onderbouwing proceskosten	34
§ 5.4 Op basis van toevoeging (gesubsidieerde rechtsbijstand)	35

§ 5.5 Onvoldoende betwisting verdediging	36
§ 5.6 Kosten van rechtsbijstand hebben betrekking op andere aspecten	36
§ 5.7 Geen motivering	37
§ 5.8 Tussenconclusie	37
Hoofdstuk 6. Conclusie	38
Hoofdstuk 7. Advies	40
Bronnenlijst	42
Bijlage I. Geanalyseerde uitspraken	48
Bijlage II. Tabel toepassing en afwijking liquidatietarief	49
Bijlage III. Checklist	60

Lijst met afkortingen

Bvr: Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000

Europese Richtlijn Minimumnormen: De Europese Richtlijn inzake de vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten

Gw: Grondwet

NOvA: Nederlandse Orde van Advocaten

Rv: Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Sv: Wetboek van Strafvordering

Wet Terwee: Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten

Wet Ro: Wet op de rechterlijke organisatie

Wrb: Wet op de rechtsbijstand

Wvps: Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces

Hoofdstuk 1. Inleiding – probleemanalyse

In dit hoofdstuk zal de probleemanalyse worden beschreven. Hierin wordt duidelijk wat het praktijkprobleem is, voor wie dit een probleem is en waarom het een probleem vormt. Er zal een korte introductie komen met het onderwerp wat in dit onderzoeksrapport centraal staat. In hoofdstuk 1.3 komen de centrale vraag, doelstelling en bijbehorende deelvragen aan bod. Vervolgens zal in hoofdstuk 1.4 de methoden van onderzoek worden toegelicht. Ter afsluiting van dit hoofdstuk volgt er een leeswijzer.

§ 1.1 Aanleiding onderzoek

De advocaten van de organisatie Richard Korver advocaten zijn gespecialiseerd in het behartigen van belangen van slachtoffers. Rechtzoekenden kunnen bij dit kantoor terecht wanneer zij slachtoffer zijn geworden van een strafbaar feit. De strafbare feiten kunnen uiteenlopen van een eenvoudige mishandeling tot poging tot moord. Richard Korver advocaten heeft dan ook met complexe zaken te maken. Vaak willen slachtoffers niet alleen dat de dader een straf opgelegd krijgt, maar ook financiële vergoeding voor de gemaakte proceskosten en de overige geleden schade. Slachtoffers kunnen zich laten bijstaan op betalende basis of op basis van gesubsidieerde rechtsbijstand. Uit de praktijk blijkt dat slechts een fractie van daadwerkelijk gemaakte kosten door de rechter wordt vergoed.² In dit onderzoek zal nader worden ingegaan op de vergoeding van de proceskosten, met de nadruk op de vergoeding van de kosten van rechtsbijstand.

§ 1.2 Juridische achtergrond

De juridische grondslag voor schadevergoeding in slachtofferzaken staat in art. 51a in samenhang met artt. 51f Sv en art. 6:162 van het Burgerlijk Wetboek (hierna BW). Op grond van deze artikelen kan een slachtoffer dat als gevolg van een strafbaar feit rechtstreeks schade heeft geleden, zich als benadeelde partij voegen in het strafproces.

Een slachtoffer heeft recht op bijstand van een advocaat op grond van art. 51c Sv. Voorafgaand of gedurende het strafproces kan de advocaat namens de benadeelde een vordering indienen met het verzoek de geleden schade te vergoeden. Dit wordt een vordering benadeelde partij genoemd. Op deze manier wordt getracht om in de strafzaak de schade op de dader te verhalen. Er hoeft dan geen aparte procedure te worden gevoerd bij de civiele rechter. De vordering mag geen onevenredige belasting op de behandeling van de strafzaak opleveren, anders leent dit zich niet voor de behandeling

² Dal, *Adv.bl.* 2014-10, p. 43.

in de strafzaak en moet de rechter de zaak alsnog doorverwijzen naar de civiele rechter. De rechter zal in zijn beslissing de vordering dan 'niet-ontvankelijk' verklaren.³

De proceskosten kunnen echter niet worden gevorderd op grond van voornoemde artikelen. De Hoge Raad heeft namelijk bepaald dat proceskosten niet als rechtstreekse schade kunnen worden aangemerkt.⁴ De proceskosten van de benadeelde partij kunnen wel op grond van art. 592a Sv gevorderd worden. In de praktijk zal de advocaat op grond van art. 592a Sv vorderen dat de proceskosten worden vergoed door de verdachte.

Voor de proceskostenveroordeling wordt aansluiting gezocht bij de regeling in het civiele proces. De vergoeding van de proceskosten wordt dus via een civiele procedure binnen de strafzaak afgehandeld. De hoofdregel in het civiele proces is neergelegd in art. 237 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna Rv). Dit artikel bepaalt dat de in het ongelijk gestelde partij in de proceskosten wordt veroordeeld. In het strafprocesrecht is dit in grote mate afhankelijk van de uitkomst van de vordering benadeelde partij. Wanneer de vordering (grotendeels) wordt toegewezen, dan zal de rechter de verdachte in de kosten veroordelen. Bij algehele afwijzing van de vordering wordt daarentegen de benadeelde partij in de kosten van de verdachte veroordeeld.⁵

Het voorgaande kan de indruk wekken dat de proceskosten volledig worden vergoed. In de praktijk blijkt dit genuanceerder te liggen. Onder proceskosten vallen onder meer de kosten van rechtsbijstand.⁶ In civiele zaken komen de kosten van rechtsbijstand in beginsel niet voor volledige vergoeding in aanmerking.⁷ Deze kosten worden begroot aan de hand van het zogenoemde liquidatietarief. Het tarief is afhankelijk van de verrichte werkzaamheden en het belang van de zaak.⁸ Er wordt derhalve niet gekeken naar het aantal besteden uren van de advocaat. Om die reden bevat de vergoeding van de kosten van rechtsbijstand slechts een fractie van de daadwerkelijk gemaakte kosten.⁹ Het tarief is niet bindend voor rechters en het is geen recht in de zin van art. 79 van de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) (voorheen art. 99 Wet RO). Dit heeft tot gevolg dat rechters geen motiveringsplicht hebben met betrekking tot de proceskostenveroordeling.¹⁰ Gelet op het feit dat het liquidatietarief slechts een niet-bindende richtlijn is, zijn rechters ook bevoegd om een ander bedrag toe te wijzen.¹¹

³ Judex z.d.

⁴ HR 11 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:653

⁵ Strafrechtadvocatennetwerk z.d.

⁶ De Rechtspraak z.d.

⁷ Sluijter, *Sturen met proceskosten (BPP nr. XII) 2011/4.3.5.*

⁸ De Rechtspraak z.d.

⁹ Dal, *Adv.bl.* 2014-10, p. 43.

¹⁰ Vrendenburg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken (BPP nr. XIX) 2018/4.5.*

¹¹ De Bruin, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 239 Rv, aant. 3.

De hiervoor omschreven problematiek roept de nodige vragen op bij Richard Korver advocaten en zijn cliënten. De onduidelijkheid over het afwijken van het liquidatietarief zorgt ervoor dat zij worden geconfronteerd met rechtsonzekerheid. Om deze onzekerheid weg te nemen, wordt in dit onderzoeksrapport inzichtelijk gemaakt onder welke feiten en omstandigheden de rechter al dan niet afwijkt van het liquidatietarief, blijkens wetsanalyse, literatuur- en jurisprudentieonderzoek.

§ 1.3 Doelstelling, centrale vraag en deelvragen

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is de slachtofferadvocaten van de organisatie Richard Korver advocaten een advies te geven onder welke feiten en omstandigheden de rechter al dan niet afwijkt van de toepassing van het liquidatietarief en daarmee aansluiting zoekt bij de vergoeding van de daadwerkelijk gemaakte kosten van rechtsbijstand, blijkens relevante wet- en regelgeving, literatuur- en jurisprudentieonderzoek. Het advies bestaat uit aanbevelingen en een checklist. De checklist kan worden geraadpleegd om een inschatting te kunnen maken of de gevorderde kosten van rechtsbijstand door de rechter zal worden toegewezen.

Centrale vraag

Welk advies kan gegeven worden aan de advocaten van de organisatie Richard Korver advocaten over de vraag onder welke feiten en omstandigheden de rechter afwijkt van het liquidatietarief en daarmee aansluiting zoekt bij de vergoeding van de daadwerkelijk gemaakte kosten van rechtsbijstand, blijkens relevante wet- en regelgeving, literatuur- en jurisprudentieonderzoek?

Deelvragen

De volgende drie deelvragen en bijbehorende sub deelvragen zijn in het kader van de centrale vraag van belang en worden in het onderzoek beantwoord:

Deelvraag 1: Wat zijn de rechten van een slachtoffer binnen het strafproces, blijkens relevante wet- en regelgeving en literatuuronderzoek?

Deelvraag 2: Wat is in Nederland het huidige stelsel van proceskostenvergoeding, blijkens relevante wet- en regelgeving en literatuuronderzoek?

Deelvraag 3: Wat houdt de begroting volgens het liquidatietarief in, blijkens relevante wet- en regelgeving en literatuuronderzoek?

Deelvraag 4: Onder welke feiten en omstandigheden wordt door de rechter al dan niet afgeweken van de toepassing van het liquidatietarief, blijkens jurisprudentieonderzoek?

§ 1.4 Methoden van onderzoek

In deze onderzoeksmethode wordt beschreven op welke manier de hiervoor beschreven deelvragen worden beantwoord. Voor elke deelvraag is een passende methode geselecteerd. De deelvragen zijn onderverdeeld in twee categorieën: enerzijds het theoretisch juridisch onderzoeksgedeelte en anderzijds het praktijkonderzoeksgedeelte.

Theoretische deelvragen

Deelvraag 1: Wat zijn de rechten van een slachtoffer binnen het strafproces, blijkens relevante wet- en regelgeving en literatuuronderzoek?

Deelvraag 2: Wat is in Nederland het huidige stelsel van proceskostenvergoeding, blijkens relevante wet- en regelgeving en literatuuronderzoek?

Deelvraag 3: Wat houdt de begroting volgens het liquidatietarief in, blijkens relevante wet- en regelgeving en literatuuronderzoek?

Bovenstaande vragen zijn ondergebracht in het theoretisch juridisch onderzoeksgedeelte. Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te kunnen waarborgen, is er gebruik gemaakt van verschillende bronnen zoals vakliteratuur, relevante wet- en regelgeving en elektronische bronnen. De bronnen voor het literatuuronderzoek zijn afkomstig van rechtswetenschappers die gespecialiseerd zijn in een bepaald vakgebied. Sommige geraadpleegde literatuur is afkomstig van begin 2000. Hoewel dit geen recente bronnen zijn, zijn deze bronnen vooralsnog betrouwbaar. Het liquidatietarief vindt zijn oorsprong namelijk in 1955 en dit tarief wordt sindsdien gehanteerd in de meeste civiele zaken.¹² De literatuur is door de jaren heen niet gewijzigd qua inhoud en daarom is ervoor gekozen om deze bronnen te gebruiken voor dit onderzoek. Ook de andere bronnen zijn betrouwbaar, omdat hiernaar is verwezen in onderzoeken van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. Aan de hand van de verwijzingen in voetnoten en de bijbehorende literatuurlijst zijn deze bronnen opgezocht. Er is zo'n drie weken lang gezocht naar relevante informatie in andere bronnen. Tot op heden is er geen andere informatie gevonden die relevant zou zijn voor dit onderzoek. Gelet hierop kan worden aangenomen dat de hieronder weergegeven literatuur voldoende is voor dit onderzoek en kwalitatieve informatie bevat.

De aangehaalde wet- en regelgeving is betrouwbaar, omdat dit een primaire bron is van de overheid. Tot slot zijn ook de elektronische bronnen betrouwbaar. Deze bronnen zijn immers afkomstig van de overheidsorganen binnen het primaire proces.

¹² De Rechtspraak z.d.

De geraadpleegde bronnen:

Vakliteratuur:

- 'Sturen met proceskosten' van mr. P. Sluijter
- 'Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken van mr. C.J.S. Vrendenburg
- 'Het slachtoffer en het strafproces' van mr. F.F. Langemeijer
- 'Slachtoffer en de rechtspraak: Handleiding voor de strafrechtpraktijk' van J. Candido, M. Hoendervoogt, P. van Dam & M. Gest
- De Aanbevelingen civiele vordering en schadevergoedingsmaatregel m.b.t. de Wet Terwee en de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer oktober 2011
- 'Proceskostenveroordeling: niet alles of niet' in Advocatenblad 8 juni 2011
- Commentaar in GS Burgerlijke rechtsvordering, art. 239 Rv van P. de Bruin & R.H. de Bock
- 'Rechtstreekse schade en causaal verband bij de vordering van de benadeelde partij in het strafproces' van I. Felix & A. Schild

Relevante wet- en regelgeving:

- Wetboek van Strafvordering
- Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
- Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000
- Richtlijn 2012/29/EU
- Wet op de Rechtsbijstand
- Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten (Wet Terwee)
- Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (Wvps)

Elektronische bronnen:

- Rijksoverheid.nl
- Rechtspraak.nl
- Rvr.org (Raad voor Rechtsbijstand)

Onderzoeksvragen

Deelvraag 4: Onder welke feiten en omstandigheden wordt door de rechter al dan niet afgeweken van de toepassing van het liquidatietarief, blijkens jurisprudentieonderzoek?

Bovenstaande vraag is onder te brengen in het praktijkonderzoekgedeelte. Om een adequate vergelijking te kunnen maken, is ervoor gekozen om zowel de toepassing als de afwijking in één

deelvraag te behandelen. Gezien het feit dat het liquidatietarief eerder uitzondering dan regel is, zijn hier relatief weinig uitspraken over te vinden. Dit is dan ook de tweede reden dat ervoor is gekozen om zowel de toepassing als de afwijking samen te behandelen.

Het afnemen van een interviews bij feitenrechters zou ook een kwalitatieve methode zijn geweest om deze vraag te beantwoorden. Op deze manier zou je een uitgebreidere toelichting kunnen krijgen. Helaas was het afnemen van interviews voor dit onderzoek niet mogelijk wegens het coronavirus en daarom is ervoor gekozen om een jurisprudentieonderzoek uit te voeren.

Voor de beantwoording van deze vraag is zoals genoemd jurisprudentie onderzocht. Er is uitsluitend gebruik gemaakt van uitspraken van feitenrechters in de meervoudige kamer en de Hoge Raad. Ook zijn alleen uitspraken geraadpleegd waarbij er sprake was van ernstige gewelds- en zedendelicten. Hier is voor gekozen, omdat zaken in de meervoudige kamer vaak complexer zijn en de uitspraak meer motivering behoeft. Dit is van belang, omdat hierdoor meer inzicht kan worden gegeven aan Richard Korver advocaten. De keuze voor ernstige gewelds- en zedendelicten heeft ermee te maken dat Richard Korver advocaten in hun praktijk veelal te maken hebben met deze delicten.

Er zijn uitspraken vanaf 2013 tot heden geraadpleegd. Er is voor deze tijdsperiode gekozen, omdat een afwijking van het liquidatietarief in beginsel niet voorkomt en om jurisprudentie te kunnen vinden, is er gekozen voor een langere tijdsperiode. Er is bewust gekozen voor de tijdsperiode vanaf 2013, omdat in 2013 Richard Korver de benadeelde partijen in de zaak van Robert M. heeft bijgestaan en deze uitspraak een afwijking van het liquidatietarief betreft. In overleg met een kantoorgenoot van Richard Korver is besloten om deze uitspraak mee te nemen in dit onderzoek. Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te kunnen waarborgen zijn uitspraken eerder dan 2013 niet geraadpleegd, omdat uit de rechtspraktijk blijkt dat recentere uitspraken meer valide zijn. Om de kwaliteit te waarborgen zijn er zoveel mogelijk recente uitspraken vanaf 2013 tot heden geraadpleegd. Voor het raadplegen van jurisprudentie is gebruik gemaakt van Rechtspraak.nl en Kluwer Navigator.

De relevante uitspraken zijn gevonden met behulp van de volgende trefwoorden:

- Afwijking liquidatietarief
- Toepassing liquidatietarief
- Proceskosten
- Rechtsbijstand
- Meervoudige kamer
- Benadeelde partij

Jurisprudentie

Voor dit onderzoek zijn er 25 uitspraken geanalyseerd. In de (als bijlage) bijgevoegde tabel wordt de relevante jurisprudentie weergegeven. Er is voor deze uitspraken gekozen, omdat de rechter - in vergelijking met andere geraadpleegde uitspraken – inhoudelijk ingaat op het al dan niet toewijzen van de kosten van rechtsbijstand. De geraadpleegde uitspraken zijn van belang voor dit onderzoek, omdat hierin onderzocht kon worden welke feiten en omstandigheden de rechter meeweegt in zijn oordeel.

Topics

Voor het praktijkonderzoekgedeelte is gebruik gemaakt van topics. Er is voor deze topics gekozen, omdat uit de geraadpleegde jurisprudentie blijkt dat deze elementen worden meegenomen in de overwegingen van rechters om al dan niet af te wijken van het liquidatietarief. De volgende topics zijn gebruikt:

- Aard en ernst van de zaak
- Op basis van toevoeging
- (On)voldoende onderbouwing kosten
- (On)voldoende betwisting verdediging
- Kosten van rechtsbijstand hebben betrekking op andere aspecten
- Geen motivering

§1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 van dit onderzoeksrapport wordt kennis gemaakt met de hoedanigheid die in dit onderzoeksrapport centraal staat: het slachtoffer. In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste ontwikkelingen van de rechten van een slachtoffer worden besproken. Ook komt aan bod wie als slachtoffer kan worden aangemerkt. Verder zal nader worden ingegaan op twee rechten: het recht op rechtsbijstand en het recht op schadevergoeding. Daarna zal in hoofdstuk 3 de proceskostenveroordeling in Nederland worden besproken. In hoofdstuk 4 ligt de nadruk op de wijze waarop de kosten van rechtsbijstand worden begroot. Vervolgens komen de resultaten van het praktijkonderzoekgedeelte in hoofdstuk 5 aan bod. In hoofdstuk 6 wordt tot een conclusie gekomen ter beantwoording van de centrale vraag. Tot slot volgt in hoofdstuk 7 een advies voor Richard Korver advocaten.

Hoofdstuk 2. De rechten van een slachtoffer binnen het strafproces

§ 2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt besproken welke rechten een slachtoffer heeft volgens het Wetboek van Strafvordering. Om deze vraag te kunnen beantwoorden zullen eerst de relevante veranderingen van de rechten van het slachtoffer door de jaren heen aan bod komen. Vervolgens komen de rechten zoals we die nu kennen aan bod. In de volgende paragrafen worden het recht op schadevergoeding en het recht op (gesubsidieerde) rechtsbijstand besproken. Deze twee rechten zijn voor dit onderzoeksrapport het meest relevant, omdat de uitkomst van de vordering benadeelde partij in grote mate bepalend is voor de proceskostenveroordeling en de kosten van rechtsbijstand kunnen worden vergoed via de Raad voor Rechtsbijstand. Dit hoofdstuk zal worden afgesloten met de beantwoording van de deelvraag in de vorm van een tussenconclusie.

§ 2.2 Definitie van het slachtoffer

Alvorens over te gaan tot de belangrijkste doorgevoerde ontwikkelingen ten aanzien van de rechten van het slachtoffer, komt eerst de definitie van het begrip ‘slachtoffer’ aan bod.

In art. 51a lid 1 onder 1 Sv is in de eerste volzin een definitie van het begrip slachtoffer neergelegd: *“Degene die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden. Met het slachtoffer wordt gelijkgesteld de rechtspersoon die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden.”*

Daarnaast kunnen ook familieleden van een slachtoffer van een strafbaar feit als slachtoffer worden aangemerkt op grond van art. 51a lid 1 onder 2 Sv. Hier zal nader op in worden gegaan in paragraaf 2.5 waarin het recht op schadevergoeding wordt besproken.

§ 2.3 Belangrijke veranderingen in de rechten van een slachtoffer

Het zal de meeste juristen niet ontgaan zijn dat de rechten van het slachtoffer de afgelopen twee decennia een grote ontwikkeling hebben doorgemaakt. De wet- en regelgeving over de positie van het slachtoffer is tot de dag van vandaag voortdurend in beweging. In het Wetboek van Strafvordering daterend uit 1926 had het slachtoffer beperkte rechten. De rol van een slachtoffer bevatte slechts een ondersteunde bevoegdheid ten behoeve van de opsporing van de verdachte. In de jaren die daarop volgden, kreeg het slachtoffer steeds meer rechten.¹³ Op 1 april 1995 heeft een belangrijke

¹³ Openbaar Ministerie (Position paper) 2019

verandering in de wet plaatsgevonden, te weten de inwerkingtreding van de Wet voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven en andere wetten met voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van strafbare feiten (hierna Wet Terwee).¹⁴ Slachtoffers konden voorheen hun vordering slechts aanbrengen bij de civiele rechter. De Wet Terwee heeft het mogelijk gemaakt dat slachtoffers van een strafbaar feit, zich als benadeelde partij kunnen voegen in het strafproces en een schadevergoeding kunnen vorderen.¹⁵ Ook waren slachtoffers gehouden om hun vordering te beperken tot een bepaald maximumbedrag. De nieuwe wet heeft deze beperkingen geschrapt.¹⁶

Op 1 januari 2011 is de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (hierna Wvps) in werking getreden.¹⁷ De Wvps is mede ter vervanging en uitbreiding van de hiervoor genoemde Wet Terwee.¹⁸ Sindsdien kregen de rechten en bevoegdheden van slachtoffers een eigen titel in het Wetboek van Strafvordering. De volgende rechten en bevoegdheden zijn vastgelegd in de Wvps:

- Het recht op informatie over de strafrechtelijke procedure;
- Het recht op correcte bejegening;
- Het recht op informatie over de mogelijkheden van een schadevergoeding;
- Het recht op kennisneming van processtukken;
- Het recht op het toevoegen van stukken aan het procesdossier;
- Het recht op bijstand van een raadsman en op een tolk;
- Het recht om te spreken op de terechtzitting;
- Het recht op de voorschotregeling bij een schadevergoedingsmaatregel.¹⁹

In 2015 de Europese Richtlijn inzake de vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten (hierna Europese Richtlijn Minimumnormen) in werking getreden. Hiermee werd beoogd dat slachtoffers in alle landen van de Europese Unie dezelfde basisrechten kregen, zoals passende informatie, ondersteuning en bescherming tijdens het strafproces.²⁰ Vervolgens is sinds 1 juli 2016 het recht om te spreken ter

¹⁴ Stb. 1993, 29; de landelijke inwerkingtreding van de Wet Terwee vond plaats in 1995, Stb. 1995, 160.

¹⁵ De Rechtspraak z.d.

¹⁶ Groenhuijsen 1995, p. 4.

¹⁷ Stb. 2010, 792

¹⁸ De Rechtspraak z.d.

¹⁹ Openbaar Ministerie (Position paper) 2019

²⁰ *Kamerstukken II* 2014/15, 34 236, nr. 3, p. 3.

terechtzing uitbreid naar het onbeperkt spreekrecht.²¹ De Europese Richtlijn Minimumnormen is op 1 april 2017 geïmplementeerd in het Nederlandse recht.²² Slachtoffers kregen sinds die datum meer rechten. Eén van deze nieuwe rechten is dat ook de familieleden van het slachtoffer recht kregen op bescherming. De definitie van het begrip ‘slachtoffer’ werd hiermee uitgebreid met ook de familieleden van het slachtoffer.²³ Verder worden slachtoffers onder meer geïnformeerd door de politie of officier van justitie over hun rechten en beschikbare hulp, hebben zij recht op meer informatie over de strafzaak en wanneer er wordt afgezien van vervolging, dan hebben zij recht op een uitgebreidere motivering. Daarnaast mogen slachtoffers zich gedurende het strafproces laten bijstaan door een advocaat, een wettelijk vertegenwoordiger en een persoon naar keuze.²⁴

§ 2.4 Het recht op rechtsbijstand

In paragraaf 2.3 heeft u kunnen lezen dat sinds de inwerkingtreding van de Wvps de rechten van een slachtoffer een plaats in de wet hebben gekregen. Op dit moment zijn de rechten van slachtoffers opgenomen in Titel IIIA van het Wetboek van Strafvordering. Het recht op rechtsbijstand zal in deze paragraaf nader worden toegelicht. In de volgende paragraaf zal het recht op het vorderen van schadevergoeding aan bod komen. De overige rechten van slachtoffers blijven in dit onderzoeksrapport buiten beschouwing.

In de Europese Richtlijn Minimumnormen is in art. 13 bepaald dat lidstaten er zorg voor moeten dragen dat slachtoffers toegang hebben tot rechtsbijstand.²⁵ Dit recht is in het Nederlandse recht vastgelegd in art. 51c lid 1 Sv. Op grond van dit artikel kan een slachtoffer zich laten bijstaan in een strafrechtelijke procedure. Uit de memorie van toelichting van de richtlijn blijkt dat ervoor is gekozen om expliciet in het wetsartikel op te nemen dat dit recht ziet op zowel de fase tijdens het voorbereidend onderzoek als op de terechtzitting. Met deze richtlijn wordt beoogd dat slachtoffers vanaf het eerste contact met autoriteiten begrepen kunnen worden.²⁶

Het tweede lid van art. 51c Sv bepaalt dat een slachtoffer de vrije keuze heeft om zich te laten bijstaan door een advocaat, zijn wettelijke vertegenwoordiger en een persoon naar keuze. Daarnaast kan een slachtoffer dat zelf niet aanwezig wenst te zijn, zich ter terechtzitting laten vertegenwoordigen door een advocaat, indien hij zich hier uitdrukkelijk voor heeft gemachtigd op grond van art. 51c lid 3 Sv.

²¹ De Rechtspraak 2016

²² Stb. 2017, 128

²³ Stcrt. 2017, 23473

²⁴ Ministerie van Veiligheid en Justitie 2017

²⁵ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad

²⁶ *Kamerstukken II* 2014/15, 34 236, nr. 3, p. 16.

Het vierde lid van art. 51c Sv bepaalt dat de politie, de officier van justitie, de rechter-commissaris of de rechter de bijstand door zijn wettelijk vertegenwoordiger, persoon naar keuze of gemachtigde kan weigeren in het belang van het onderzoek dan wel in het belang van het slachtoffer. Daarentegen mag de bijstand door een advocaat niet worden geweigerd. Dit blijkt uit het beleid van het Openbaar Ministerie inzake de Aanwijzing slachtofferrechten.²⁷

Gesubsidieerde rechtsbijstand

De bijstand van een advocaat kan op verschillende gronden plaatsvinden. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Op basis van gesubsidieerde rechtsbijstand door de Raad voor Rechtsbijstand;
- Op basis van het vastgestelde uurtarief;
- Pro Deo; gratis bijstand eventueel met een eigen bijdrage;
- Op basis van 'no cure, no pay'.²⁸

In dit onderzoeksrapport staat de bijstand in slachtofferzaken centraal. Gelet hierop zal de eerste categorie 'op basis van een toevoeging van de Raad voor Rechtsbijstand' worden toegelicht. De Raad voor Rechtsbijstand (hierna Raad) is een overheidsorganisatie die belast is met de besluiten over de aanvraag om toevoegingen. Een toevoeging wordt ook wel gesubsidieerde rechtsbijstand genoemd. Advocaten die juridische ondersteuning geven en ingeschreven staan bij de Raad kunnen een toevoeging aanvragen.²⁹ Wanneer de Raad positief beslist over de aanvraag, dan betaalt de overheid een deel van de kosten van de advocaat. Het overige gedeelte moet de cliënt van de aanvrager (de advocaat) zelf betalen. Dit wordt de eigen bijdrage genoemd. De hoogte hiervan is afhankelijk van het inkomen. De Raad zal een inkomens- en vermogenstoets doen op basis van de gegevens die bij de Belastingdienst bekend zijn. Des te hoger het inkomen is, hoe meer eigen bijdrage de cliënt verschuldigd is.³⁰

Ingeval er rechtsbijstand wordt verleend aan slachtoffers van een zeden of geweldsmisdrijf, dan hoeft er geen eigen bijdrage te worden voldaan. Sinds 1 april 2006 is er een vierde lid toegevoegd aan art. 44 van de Wet op de rechtsbijstand (hierna Wrb). Op grond van dit artikel hebben slachtoffers in dergelijke zaken recht op kosteloze rechtsbijstand ongeacht hun draagkracht.³¹ Dit artikel bepaalt tevens dat dit ook van toepassing is bij nabestaande van een slachtoffer, die als gevolg van het misdrijf

²⁷ Stcrt. 2018, 36061.

²⁸ Elbers & Meijer e.a. 2018, p. 19.

²⁹ Raad voor Rechtsbijstand z.d.

³⁰ Raad voor Rechtsbijstand z.d.

³¹ Stb. 2006, 72.

is overleden.³² De toevoeging is daarnaast van toepassing voor slachtoffers – zonder ernstig geestelijk of lichamelijk letsel - die zich als benadeelde partij in het strafproces willen voegen.³³ Er dient in dergelijke gevallen een toevoeging met code 'Z110 vordering benadeelde partij in het strafproces' te worden aangevraagd via de Raad. In deze zaken vindt er wel een draagkrachtttoets plaats. Er kan dan ook een eigen bijdrage worden opgelegd.³⁴

In slachtofferzaken met ernstig letsel dient de advocaat een toevoeging aan te vragen met een code 'O013 gewelds- en zedenmisdrijven met ernstig letsel' via de Raad. De Raad zal alleen een O013 toevoeging verstrekken als er is voldaan aan de volgende twee cumulatieve voorwaarden:

- 1). Allereerst moet de verdachte in de strafzaak bij de justitie bekend zijn;
- 2). Daarnaast moet het slachtoffer in aanmerking komen voor een uitkering op grond van art. 3 van de Wet Schadefonds geweldsmisdrijven.³⁵ Het letsel – lichamelijk dan wel geestelijk – veroorzaakt door een opzettelijk gepleegd misdrijf moet dusdanig ernstig zijn dat in redelijkheid niet kan worden verwacht dat de rechtzoekende zelf deze kosten moet betalen.³⁶

Forfaitaire vergoeding

De vergoeding van rechtsbijstand vanuit de overheid wordt bepaald aan de hand van een forfaitaire vergoeding.³⁷ Dit houdt in dat aan iedere toevoegingszaak een aantal punten wordt toegekend. Dit aantal punten is afhankelijk van de aard en omvang van de werkzaamheden voor een type zaak.³⁸ In slachtofferzaken met ernstig letsel (code O013) omvat de toevoeging 11 punten.³⁹ Het forfaitair vastgesteld uurtarief bedraagt sinds 1 januari 2020 € 110,61 per punt op grond van art. 3 lid 1 Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 (hierna Bvr). Een onderzoek van de Commissie van der Meer heeft aangetoond dat de hoogte van de vergoeding vanuit de overheid niet in verhouding staat tot de juridische ondersteuning, omdat advocaten veelal meer tijd besteden aan een zaak.⁴⁰ Wanneer er voor een type zaak meer werkzaamheden nodig zijn dan het forfaitair aantal uren, dan kan de advocaat een voorstel tot extra uren aanvragen via de Raad. Niet iedere type zaak komt hiervoor in aanmerking. Dit geldt alleen voor complexe zaken, waarbij het redelijk is dat de advocaat extra werkzaamheden moet verrichten. Enkel de zaken waarin het aantal uren minimaal drie keer zo hoog is als het forfaitair aantal

³² Elbers & Meijer e.a. 2018, p. 20.

³³ Elbers & Meijer e.a. 2018, p. 22.

³⁴ Raad voor Rechtsbijstand 2011

³⁵ Raad voor Rechtsbijstand 2011

³⁶ *Kamerstukken II*, 2000/01, 28 000 VI, nr. 22.

³⁷ Raad voor Rechtsbijstand z.d.

³⁸ Van der Meer 2017, p. 31.

³⁹ Raad voor Rechtsbijstand 2012

⁴⁰ *Kamerstukken II* 2018/19, 31753, 155, p. 5.

uren, kunnen op uurtarief worden vastgesteld. Dit is neergelegd in art. 13 Bvr. Boven deze grens wordt derhalve niet meer uitgegaan van de forfaitaire vaststelling, maar wordt er gekeken naar het uurtarief van de betreffende advocaat.

Voorts wordt aan de toekenning van het voorstel tot extra uren een drietal voorwaarden verbonden. Kort gezegd moeten de extra uren worden aangevraagd vóórdat het forfaitair aantal uren wordt overschreden op grond van art. 31 lid 1 Bvr. Daarnaast moet het voorstel doelmatig worden bevonden op grond van art. 31 lid 2 Bvr. Tot slot moet er worden voldaan aan het proportionaliteitsbeginsel. Dit beginsel houdt in dat de kosten van rechtsbijstand in verhouding moeten staan tot het belang waarvoor de toevoeging is verstrekt.⁴¹

Wanneer de toestemming wordt afgegeven door de Raad, dan mag de advocaat naast de declaratie van het forfaitair aantal uren, ook de extra uren op grond van art. 13 Bvr declareren. In de praktijk ontvangt de advocaat of andere rechtsbijstandverlener de vergoeding. Wanneer de rechter de verdachte veroordeelt in de proceskosten, dan wordt dit bedrag in mindering gebracht op de rechtsbijstand vergoeding op grond van art. 32 lid 3 Bvr.⁴² De proceskostenvergoeding zal verder aan bod komen in de hoofdstukken 3 en 4.

§ 2.5 Het recht op schadevergoeding

Slachtoffers hebben het recht om een vergoeding te vragen voor de geleden schade.⁴³ Krachtens art. 51a Sv wordt degene die als gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden, als slachtoffer aangemerkt. De geleden schade kan derhalve worden onderverdeeld in vermogensschade dan wel ander nadeel. Onder vermogensschade wordt ook wel materiële schade verstaan. Dit zijn alle kosten die op geld waardeerbaar zijn, zoals inkomstenverlies. Ander nadeel wordt ook wel immateriële schade genoemd. Deze schade is daarentegen niet op geld waardeerbaar. Hierbij kun je denken aan 'psychische schade'. Voorbeelden hiervan zijn onder andere een gederfd levensgenot en bepaalde klachten zoals een depressie als gevolg van een strafbaar feit.⁴⁴

⁴¹ Raad voor Rechtsbijstand z.d.

⁴² Elbers & Meijer e.a. 2018, p. 23.

⁴³ Slachtofferhulp Nederland z.d.

⁴⁴ Letselschade Berekenen z.d.

Slachtoffers en andere personen voor voeging

Op het moment dat de vervolging tegen een verdachte is ingesteld, kan een slachtoffer zich in een strafzaak voegen om de geleden schade vergoed te krijgen. Dit recht bestaat sinds 1995 op grond van de Wet Terwee. Sindsdien hebben slachtoffers het recht om zich bij alle rechtbanken in Nederland te voegen in het strafproces. De wetgever heeft met de invoering van deze wet beoogd dat slachtoffers via een laagdrempelige procedure hun geleden schade kunnen verhalen op de verdachte en hierdoor zoveel mogelijk schadeloos worden gesteld.⁴⁵

Naast slachtoffers kunnen ook andere personen zich in de strafprocedure voegen. Conform art. 51f lid 2 Sv kunnen erfgenamen van het overleden slachtoffer zich voegen, de personen als bedoeld in art. 6:108 lid 1 t/m 4 BW (de nabestaanden in verband met het door hen gederfde levensonderhoud van de overledene) en tot slot de personen als bedoeld in art. 6:108 lid 2 BW (degene die de kosten van de lijkbezorging heeft voldaan). Daarnaast is sinds 1 januari 2019 de Wet Affectieschade in werking getreden waardoor nabestaanden en naasten van een slachtoffer aanspraak kunnen maken op een vergoeding van affectieschade.⁴⁶ De wet ziet mede op het verhaal van verplaatste schade door derden. Hierdoor hebben derden het recht om de gemaakte kosten ten behoeve van het slachtoffer als schadevergoeding te vorderen. Het moet dan wel gaan om kosten die het slachtoffer had kunnen vorderen, wanneer niet de derde maar hijzelf deze kosten zou hebben gemaakt.⁴⁷ Affectieschade is een vergoeding voor immateriële schade als gevolg van een strafbaar feit waarbij een dierbare is overleden of ernstig (blijvend) letsel heeft.⁴⁸ Uit de memorie van toelichting blijkt dat met deze vergoeding in eerste plaats wordt beoogd dat nabestaanden en naasten een gevoel van erkenning en genoegdoening krijgen voor het leed wat hen is aangedaan.⁴⁹ De regels over affectieschade en verplaatste schade zijn neergelegd in art. 6:107 e.v. BW.

Wijze van voeging

De wijze van voeging kan op twee verschillende manieren plaatsvinden. Allereerst kan de voeging geschieden voor aanvang van de terechtzitting door middel van het indienen van een voegingsformulier op grond van art. 51g lid 1 Sv.⁵⁰ Dit formulier wordt het 'Verzoek tot Schadevergoeding' genoemd.⁵¹ De officier van justitie zendt dit formulier toe op het moment dat de

⁴⁵ HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793

⁴⁶ Stb. 2018, 339.

⁴⁷ HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793

⁴⁸ Slachtofferhulp Nederland z.d.

⁴⁹ *Kamerstukken II* 2002/03, 28781, nr. 3, p. 2.

⁵⁰ Judex z.d.

⁵¹ Stcrt. 2018, 68441.

vervolgning is ingesteld tegen de verdachte.⁵² Slachtoffers hoeven dan geen aparte procedure te voeren bij de civiele rechter, omdat zij de schade kunnen vorderen binnen de strafzaak. Daarnaast kunnen slachtoffers zich ter terechtzitting voegen als benadeelde partij op grond van art. 51g lid 3 Sv. De mogelijkheid om ter terechtzitting te voegen kan uiterlijk totdat de officier van justitie zijn requisitoir conform art. 311 Sv begint.⁵³

Vereisten vordering benadeelde partij

Op de vordering benadeelde partij zijn de regels inzake de stelplicht en bewijslastverdeling in civiele zaken van toepassing.⁵⁴ Deze (hoofd)regels zijn neergelegd in artt. 149 en 150 Rv. In een voegingsprocedure – waarbij de benadeelde partij een vordering instelt – rust op de benadeelde partij de bewijsplicht op grond art. 150 Rv. De stelplicht ziet in het bijzonder op de feiten en omstandigheden die niet kunnen worden vastgesteld aan de hand van het strafdossier. Indien de vordering niet dan wel onvoldoende gemotiveerd wordt betwist door de verdediging, dan zal de rechter de vordering toewijzen op grond van art. 149 Rv.⁵⁵ Hierop zijn enkele uitzonderingen, die in dit onderzoeksrapport buiten beschouwing worden gelaten.

Behandeling en uitspraak vordering benadeelde partij

Op grond van artt. 51a en 51f Sv is de advocaat van de benadeelde partij bevoegd om een vordering benadeelde partij (hierna vordering) in te dienen bij de rechter. Tijdens de inhoudelijke behandeling van de strafzaak worden de benadeelde partij en de advocaat in de gelegenheid gesteld om de vordering toe te lichten. Ook is de benadeelde partij bevoegd om stukken aan te leveren ter onderbouwing van de vordering op grond van art. 334 Sv. Nadat de vordering inhoudelijk is behandeld, dient de rechter gelijktijdig uitspraak te doen over de vordering met de einduitspraak in de strafzaak op grond van art. 335 Sv. Het gelijktijdig doen van uitspraak geldt niet ingeval de rechter de vordering kennelijk niet-ontvankelijk acht. Dit houdt in dat de rechter de vordering – zonder nadere motivering van de benadeelde partij – niet ontvankelijk verklaard op grond van artt. 333 en 361 lid 3 Sv. De rechter heeft op grond van art. 361 Sv de volgende beslissingsmogelijkheden: toewijzen, afwijzen of niet-ontvankelijk verklaren. Hierbij kan nog onderscheid worden gemaakt in gehele dan wel gedeeltelijke toe/afwijzing of niet-ontvankelijkheid.⁵⁶

⁵² Candido & Hoendervoogt e.a. 2013, p. 44.

⁵³ Elbers & Meijer e.a. 2018, p. 36.

⁵⁴ HR 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8755

⁵⁵ HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793

⁵⁶ Candido & Hoendervoogt e.a. 2013, p. 97.

De eisen voor ontvankelijkheid van de vordering zijn neergelegd in art. 361 lid 2 Sv. Wanneer de verdachte een straf of maatregel opgelegd krijgt en de gevorderde schade rechtstreeks voortvloeit uit het bewezenverklaarde, dan bepaalt dit artikel dat de rechter de vordering ontvankelijk dient te verklaren. In dat geval zal de rechter de vordering geheel dan wel gedeeltelijk toewijzen en de verdachte verplichten om de geleden schade te vergoeden.⁵⁷

De rechter kan ook besluiten om de vordering af te wijzen. De rechter heeft in dit geval de vordering inhoudelijk beoordeeld en is tot de conclusie gekomen dat de vordering geheel of gedeeltelijk moet worden afgewezen. Er kunnen verschillende redenen hieraan ten grondslag liggen. Zo kan de rechter bijvoorbeeld oordelen dat het niet redelijk is om de verdachte in de schade te veroordelen, omdat hij van oordeel is dat de gevorderde schade niet voldoende aannemelijk is of dat er geen causaal verband bestaat tussen de schade en het bewezenverklaarde feit.⁵⁸

Wanneer de vordering niet voldoet aan de voorgaande eisen van art. 361 lid 1 Sv, dan zal de rechter de vordering niet-ontvankelijk verklaren op grond van art. 361 lid 3 Sv. In een overzichtsarrest van 28 mei 2019 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de vordering geen onevenredige belasting van het strafgeding mag opleveren, anders zal de rechter ambtshalve besluiten om de vordering geheel of gedeeltelijk niet-ontvankelijk te verklaren. Dit kan tevens op verzoek van de verdachte of officier van justitie conform art. 361 lid 3 Sv. Ook wanneer de rechter van oordeel is dat de partijen onvoldoende in de gelegenheid zijn gesteld om de vordering toe te lichten dan wel zich te verweren, dan zal de rechter mede gelet op het recht op een eerlijk proces (art. 6 EVRM) de vordering niet-ontvankelijk verklaren. Gehele dan wel gedeeltelijke niet-ontvankelijkheid houdt in dat er geen inhoudelijke behandeling van de vordering plaatsvindt en de vordering slechts bij de burgerlijke rechter kan worden aangebracht.⁵⁹

§ 2.6 Tussenconclusie

De positie van het slachtoffer in het strafproces heeft in de afgelopen twee decennia veel veranderingen doorgemaakt. De inwerkingtreding van de Wvps heeft ervoor gezorgd dat slachtoffers een eigen titel hebben gekregen binnen het Wetboek van Strafvordering met rechten en bevoegdheden. Slachtoffers hebben recht op rechtsbijstand conform art. 51c Sv. Zij hebben de vrije keuze om zich te laten bijstaan door een advocaat, zijn wettelijk vertegenwoordiger en naar een persoon naar keuze. De bijstand kan plaatsvinden op gesubsidieerde basis door de Raad. Slachtoffers

⁵⁷ De Rijksoverheid z.d.

⁵⁸ Claassens 2011, p. 17.

⁵⁹ HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793

met ernstig letsel komen op grond van art. 44 lid 4 Wrb in aanmerking voor kosteloze rechtsbijstand. Naast het recht op rechtsbijstand kunnen slachtoffers zich als benadeelde partij voegen in het strafproces conform art. 51f Sv. De beslissing van de rechter inhoudende de toewijzing, afwijzing dan wel niet-ontvankelijkheidsverklaring van de vordering is van belang, omdat dit in zekere mate doorslaggevend is op de vraag wie in de kosten wordt veroordeeld. In het volgende hoofdstuk wordt hier nader op ingegaan.

Hoofdstuk 3. De huidige proceskostenveroordeling in Nederland

§ 3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn de rechten van het slachtoffer aan bod gekomen. Het recht op het vorderen van schadevergoeding en het recht op rechtsbijstand stonden hierin centraal. Slachtoffers van een strafbaar feit wensen naast het verhalen van de geleden schade op de verdachte vaak ook een vergoeding voor de gemaakte proceskosten. Het procederen binnen een strafzaak kan immers kosten met zich meebrengen.

In dit hoofdstuk wordt besproken op welke wijze de proceskostenveroordeling in Nederland geschiedt. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zal er eerst worden gekeken naar de hoofdregel van proceskostenveroordeling en welke uitzonderingen hierop bestaan. Dit hoofdstuk zal worden afgesloten in de vorm van een tussenconclusie.

§ 3.2 Proceskostenvordering en de veroordeling

In artt. 238 tot en met 240 Rv is neergelegd wat onder proceskosten kan worden verstaan. De proceskosten die voor vergoeding in aanmerking kunnen komen bestaan uit:

- Reis- en verblijfkosten;
- Onkosten van getuigen of deskundigen;
- Kosten van uittreksels uit openbare registers;
- De kosten van de advocaat.⁶⁰

Op grond van art. 237 lid 3 Rv wordt het bedrag waarin de ‘verliezende partij’ wordt veroordeeld in het vonnis bepaald. Er wordt bij de berekening van de hoogte van de proceskosten onderscheid gemaakt in zaken waarbij partijen in persoon kunnen procederen (kantonzaken) en in zaken waarbij partijen bij gemachtigde procederen. Wanneer de in het gelijkgestelde partij zonder gemachtigde procedeert en de verliezende partij wordt veroordeeld in de proceskosten, dan zal de rechter aan de in het gelijkgestelde partij een vergoeding toekennen van de noodzakelijke reis- en verblijfkosten op grond van art. 238 lid 1 Rv. Daarbij kan de rechter ook een bedrag toekennen voor noodzakelijke verletkosten. Onder verletkosten worden de gemiste inkomsten door tijdverzuim verstaan. De partij

⁶⁰ De Rechtspraak z.d.

heeft dan verlof moeten opnemen voor bijvoorbeeld het bijwonen van een zitting en dit verlof is voor zijn of haar eigen rekening gekomen.⁶¹

Wanneer de in het gelijkgestelde partij met een gemachtigde procedeert, dan zal de rechter een bedrag bepalen aan salaris en noodzakelijke voorschotten van de gemachtigde op grond van art. 238 lid 2 Rv. Dit is tevens het geval bij de wijze waarop de advocaatkosten moeten worden berekend. Indien de in het gelijkgestelde partij met een advocaat procedeert, dan bepaalt de rechter ook een salarisbedrag op grond van art. 239 Rv. Dit bedrag wordt berekend aan de hand van het zogenoemde liquidatietarief.⁶² In het volgende hoofdstuk zal het liquidatietarief nader worden toegelicht.

Het vorderen van proceskosten

De Hoge Raad heeft in een arrest van 11 april 2017 bepaald dat de hiervoor genoemde proceskosten niet als rechtstreekse schade kunnen worden aangemerkt. Dit betekent dat proceskosten niet op grond van art. 51f Sv kunnen worden gevorderd als vermogensschade, maar wel op grond van art. 592a Sv. Indien de proceskosten toch worden gevorderd op grond van art. 51f Sv, dan zal de vordering niet-ontvankelijkheid worden verklaard.⁶³ Er dient dus afzonderlijk van de vordering een verzoek tot proceskostenvergoeding te worden gevorderd. In de praktijk zal de advocaat naast de hiervoor besproken vordering benadeelde partij tevens vorderen dat de gemaakte proceskosten worden vergoed. Ook wanneer er geen proceskosten worden gevorderd, is de rechter op grond van art. 361 lid 6 Sv verplicht hier ambtshalve een uitspraak over te doen.

Voor de proceskostenveroordeling wordt aansluiting gezocht in het civiele recht.⁶⁴ De regeling inhoudende de proceskostenveroordeling in dagvaardingszaken is neergelegd in art. 237 Rv. De hoofdregel in de eerste volzin van het voornoemde artikel luidt als volgt: *“De partij die bij vonnis in het ongelijk wordt gesteld, wordt in de kosten veroordeeld”*.

Wie als de in het ongelijk gestelde partij wordt aangemerkt, wordt in slachtofferzaken in beginsel bepaald door de uitkomst op de vordering benadeelde partij. Indien de vordering grotendeels wordt toegewezen, dan zal de benadeelde partij de proceskosten toegewezen krijgen. Wanneer de vordering grotendeels wordt afgewezen, dan zal de benadeelde partij worden veroordeeld in de kosten van de verdachte.

⁶¹ De Rechtspraak z.d.

⁶² Van Mierlo & Van Dam-Lely, *Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg (BPP nr. 1)* 2011/11.6.4

⁶³ HR 11 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:653

⁶⁴ HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793

Er bestaan gevallen waarbij het niet direct duidelijk is wie als de in het ongelijk gestelde partij wordt aangemerkt. Wanneer de behandeling van de vordering een onevenredige belasting vormt binnen het strafproces, dan is de rechter gehouden om de vordering niet-ontvankelijk te verklaren. De rechter kan in dat geval wel bepalen dat de verdachte in de proceskosten wordt veroordeeld, omdat de vordering hem gegrond voorkomt. Daarentegen zal de rechter zeer waarschijnlijk de benadeelde partij in de kosten veroordelen of die op nihil stellen, als hij de vordering ongegrond acht en om die reden niet-ontvankelijk verklaard.⁶⁵ De rechter zal dan ook telkens kijken naar de omstandigheden van het geval.

§ 3.3 Uitzonderingen op de hoofdregel

De wet kent een aantal uitzonderingen op de regel dat de in het ongelijk gestelde partij in de proceskosten wordt veroordeeld. Op grond van art. 237 lid 1 Rv kunnen de kosten worden gecompenseerd tussen familierechtelijke betrekkingen, tussen partijen die over en weer op bepaalde punten in het ongelijk zijn gesteld en tot slot kunnen de kosten die nodeloos zijn gebruikt voor rekening van de veroorzakende partij komen. De uitzonderingen zullen nu achtereenvolgens aan bod komen.

1). Compensatie van de kosten

De eerste uitzondering op de proceskostenveroordeling betreft de bevoegdheid van de rechter om de kosten geheel of gedeeltelijk te compenseren. In de tweede volzin van art. 237 lid 1 Rv is bepaald dat in familierechtelijke betrekkingen, zoals echtgenoten of broers en zussen, de rechter kan oordelen dat de kosten worden gecompenseerd. Ook kunnen de kosten worden gecompenseerd doordat partijen over en weer op bepaalde punten in het (on)gelijk zijn gesteld. De rechter kan in dergelijke gevallen beslissen om de kosten te compenseren, oftewel de kosten voor ieder zijn eigen rekening te laten komen.⁶⁶ Dit blijkt uit een uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden waarin de rechter heeft geoordeeld dat zowel de benadeelde partij als de verdachte wordt aangemerkt als de (gedeeltelijk) in het ongelijk gestelde partij.⁶⁷ De vordering van de benadeelde partij is naar het oordeel van het hof niet geschikt om te behandelen in de strafzaak en de verdachte is veroordeeld tot een gevangenisstraf. Beide partijen zijn derhalve in het ongelijk gesteld. Gelet hierop zijn de proceskosten gecompenseerd.

2). Nodeloze kosten

De laatste volzin van art. 237 lid 1 Rv bepaalt dat de kosten die nodeloos zijn aangewend of veroorzaakt niet voor rekening van de in het ongelijk gestelde partij kunnen komen. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat de rechter volledig rekening dient te houden met de proceskosten met

⁶⁵ Kool & Backers e.a. 2016, p. 79.

⁶⁶ Vrendenburg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken (BPP nr. XIX) 2018/4.3.*

⁶⁷ Hof Arnhem-Leeuwarden 22 maart 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:2508

uitzondering van de nodeloos gemaakte kosten.⁶⁸ De Hoge raad heeft bepaald dat *“het bij onnodig gemaakte kosten om kosten gaat waarbij het voor een rechtsgeleerd raadsman duidelijk is dat deze kosten op de voorhand onnodig zijn.”*⁶⁹ De partij die deze kosten heeft gemaakt zal deze kosten dan ook moeten dragen, gezien deze buiten beschouwing van art. 592a Sv worden gelaten. Deze wetsbepaling geeft de rechter de mogelijkheid om misbruik van procesrecht te bestraffen.⁷⁰

§ 3.4 Tussenconclusie

Uit het voorgaande blijkt dat een verzoek tot proceskostenvergoeding afzonderlijk dient te worden gevorderd op grond van art. 592a Sv. Proceskosten worden immers niet aangemerkt als rechtstreekse schade, aldus de Hoge Raad. De proceskostenveroordeling in Nederland geschiedt op dezelfde wijze als in civiele dagvaardingszaken. Er wordt in beginsel aansluiting gezocht bij de hoofdregel: de in het ongelijk gestelde partij wordt veroordeeld in de proceskosten, zoals neergelegd in art. 237 Rv. De rechter is bevoegd om van deze regel af te wijken ingeval partijen over en weer in het (on)gelijk zijn gesteld, bij familierechtelijke betrekkingen en tot slot bij nodeloze gemaakte kosten.

⁶⁸ *Kamerstukken II* 1991/92, 21345, nr.9, p. 8.

⁶⁹ PHR 1 juli 2014, ECLI:NL:PHR:2014:632

⁷⁰ Stein e.a., *Compendium Burgerlijk procesrecht* 2018/9.4.2.

Hoofdstuk 4. De begroting volgens het liquidatietarief

§ 4.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is de proceskostenveroordeling aan de orde geweest. Onder proceskosten worden onder meer de kosten van rechtsbijstand verstaan. Eerder in dit onderzoeksrapport is aan bod gekomen dat een slachtoffer zich kan laten bijstaan op betalende basis. Uit de praktijk blijkt dat de kosten van rechtsbijstand veelal niet voor volledige vergoeding in aanmerking komen. In dit hoofdstuk zal nader worden ingegaan op de wijze waarop de kosten van rechtsbijstand worden begroot. Dit hoofdstuk zal worden afgesloten in de vorm van een tussenconclusie.

§ 4.2 Tarieven liquidatietarief

In het civiele recht worden de kosten van rechtsbijstand begroot aan de hand van het zogenoemde liquidatietarief.⁷¹ Het liquidatietarief heeft geen wettelijke basis. Het tarief is in overleg tussen de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) en vertegenwoordigers bij de rechterlijke macht met goedkeuring door de Landelijke Overleggen Civiel bij rechtbanken en gerechtshoven tot stand gekomen. Het tarief vindt zijn oorsprong in 1955 en wordt sindsdien gehanteerd in de meeste civiele zaken.⁷²

Het liquidatietarief begroot de werkzaamheden van een advocaat aan de hand van een puntenstelsel. De hoogte van de vergoeding is afhankelijk van 1). Het aantal verrichte werkzaamheden en 2). Het belang van de zaak.⁷³ Voor iedere werkzaamheid wordt een x aantal punten genormeerd en bij het belang van de zaak wordt er gekeken naar de geldswaarde. Er zijn twee soorten tarieven, afhankelijk van waar de zaak aanhangig is. Bij rechtbanken en gerechtshoven wordt het 'Liquidatietarief rechtbanken en gerechtshoven' gehanteerd en bij de kantongerechtszaken 'Liquidatietarieven Kanton'. Het Liquidatietarief rechtbanken en gerechtshoven heeft een overzicht met verrichte werkzaamheden met daarbij de waardering in punten. Het aantal gewaardeerde punten wordt vervolgens vermenigvuldigd met het tarief wat in de zaak van toepassing is. Voor zaken in eerste aanleg bij rechtbanken en gerechtshoven zijn er acht tarieven. Het eerste tarief is van toepassing in zaken met een geldswaarde beneden € 10.000. Voor ieder punt wordt € 461 toegekend met een maximum van 5 punten. Tarief acht is het hoogste tarief en is van toepassing in zaken met een geldswaarde van € 390.000 tot maximaal € 1.000.000. Voor ieder punt wordt € 3.099 toegekend en hierbij is geen

⁷¹ Teuben, *Rechtsregelingen in het burgerlijk (proces)recht (BPP nr. II)* 2004/2.4.

⁷² De Rechtspraak z.d.

⁷³ De Rechtspraak z.d.

maximum aan puntental.⁷⁴ In hoger beroep zijn dezelfde tariefgroepen van toepassing, maar de bedragen die per punt worden toegekend zijn hoger. Zo wordt voor ieder punt in het eerste tarief een bedrag van € 759 toegekend met een maximum van 3 punten. In tarief acht bedraagt het toegekende bedrag voor ieder punt € 5.501 zonder maximum puntental.⁷⁵

In kantongerechtszaken waarbij het tarief ‘Liquidatietarieven Kanton’ van toepassing is, wordt hetzelfde systeem gehanteerd, maar met lagere tarieven.⁷⁶ In kantonzaken worden civiele- en strafzaken behandeld. De kantonrechter is alleen bevoegd om overtredingen uit het strafrecht te behandelen.⁷⁷ Gezien in dit onderzoeksrapport zaken in de meervoudige strafkamer centraal staan, welke in beginsel door de rechtbank dan wel gerechtshof worden behandeld, zal er niet verder worden ingegaan op het tarief in kantonzaken.

Ter verduidelijking volgt er nu een voorbeeld van hoe de werkzaamheden van een advocaat worden begroot aan de hand van het Liquidatietarief rechtbanken en gerechtshoven. Stel dat een benadeelde partij zich in eerste aanleg laat bijstaan door een advocaat. De advocaat dient een vordering benadeelde partij in en staat de benadeelde partij bij tijdens de terechtzitting. De vordering omvat een schadevergoeding met een geldswaarde van € 5.000. De rechter zal bij het uitspreken van de proceskostenveroordeling rekening houden met het opstellen en indienen van het voegingsformulier en de behandeling ter terechtzitting in eerste aanleg. Aan elk van deze proceshandelingen wordt één punt toegekend. De geldswaarde betreft € 5.000 en valt daarmee in het eerste tarief. De rechtbank zal dan ook een bedrag van (2 x € 461) € 922 toewijzen aan proceskosten.

§ 4.3 Achtergrond liquidatietarief

Zoals eerder genoemd in dit onderzoeksrapport omvat de vergoeding van de proceskosten slechts een fractie van de daadwerkelijk gemaakte kosten. De vraag die kan rijzen, is waarom er is gekozen voor een liquidatietarief met vastgestelde bedragen. Uit een uitspraak van de Hoge Raad blijkt dat hiervoor is gekozen zodat procespartijen kunnen worden beschermd tegen de vrees dat zij worden veroordeeld in de proceskosten. Er wordt met de toepassing van dit tarief beoogd dat procespartijen zich niet laten weerhouden om een zaak voor de rechter te brengen.⁷⁸ Het is immers van tevoren voorspelbaar wat de proceskostenvergoeding zou kunnen zijn, omdat de tarieven zijn vastgelegd. Wanneer de daadwerkelijk gemaakte proceskosten zouden worden vergoed, dan zou dit voor burgers een financiële drempel kunnen vormen. Dit is in strijd met het beginsel dat eenieder vrije toegang tot de

⁷⁴ De Rechtspraak z.d.

⁷⁵ De Rechtspraak z.d.

⁷⁶ PHR 3 september 2019, ECLI:NL:PHR:2019:853

⁷⁷ De Rechtspraak z.d.

⁷⁸ HR 15 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2366

rechter zou moeten hebben, zoals afgeleid kan worden uit art. 17 Grondwet (Gw).⁷⁹ Bij de totstandkoming van art. 237 Rv (voorheen art. 56 Rv) werd de proceskostenveroordeling beschouwd als een boete voor onrechtmatig procederen. De in het ongelijk gestelde partij werd geacht onrechtmatig te hebben geprocedeerd en moest om die reden de toegebrachte schade aan de wederpartij vergoeden. In het huidige art. 237 Rv is de gedachte van volledige proceskostenveroordeling wegens onrechtmatige daad losgelaten. De Hoge Raad is immers van oordeel dat het procederen op zichzelf niet onrechtmatig is, ook niet als er wordt verloren.⁸⁰

§ 4.4 Afwijkingen liquidatietarief

Het liquidatietarief vormt een niet-bindende richtlijn voor rechters.⁸¹ Er kunnen dan ook geen rechten aan worden ontleend op grond van art. 79 Wet RO.⁸² Rechters zijn om die reden niet gehouden om het tarief in iedere zaak toe te passen. Wanneer de rechter van oordeel is dat de toepassing van het liquidatietarief zich niet leent voor de zaak, dan is hij ook bevoegd om meer aansluiting te zoeken bij de daadwerkelijk gemaakte kosten.⁸³ In een arrest van 11 april 2017 heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de rechter van het liquidatietarief mag afwijken en de werkelijke kosten mag vergoeden, mits deze afwijking wordt gemotiveerd.⁸⁴

§ 4.5 Tussenconclusie

Onder proceskosten worden onder meer de kosten van rechtsbijstand verstaan. De kosten van rechtsbijstand worden begroot aan de hand van het liquidatietarief. Dit is een niet-bindende richtlijn voor rechters. Het liquidatietarief komt voort uit het principe dat iedere burger vrije toegang tot de rechter moet hebben en niet mag worden belemmerd door de vrees om in de (onvoorspelbare) proceskosten te worden veroordeeld. Het liquidatietarief bevat een puntenstelsel waarmee de werkzaamheden van een advocaat worden gewaardeerd. Vanwege de niet-bindende status van het liquidatietarief, kunnen rechters besluiten om van dit tarief af te wijken. In het volgende hoofdstuk zal nader in worden gegaan op de vraag onder welke feiten en omstandigheden de rechter al dan niet afwijkt van het liquidatietarief.

⁷⁹ Vrendenbarg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken* (BPP nr. XIX) 2018/4.3.

⁸⁰ Jongbloed & Ernes, *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht* 2014/11.10

⁸¹ Vrendenbarg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken* (BPP nr. XIX) 2018/4.5.

⁸² HR 3 april 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2621

⁸³ PHR 3 september 2019, ECLI:NL:PHR:2019:853

⁸⁴ HR 11 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:653

Hoofdstuk 5. Het liquidatietarief volgens de rechtspraak

§ 5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten van de geanalyseerde uitspraken uitgewerkt. De hieromtrent gemaakte keuzes zijn in paragraaf 1.4 reeds verantwoord. Er zijn in totaal 25 uitspraken van rechters in de meervoudige kamer en de Hoge Raad geanalyseerd. Aan de hand van deze uitspraken is onderzocht onder welke feiten en omstandigheden de rechter al dan niet afwijkt van de toepassing van het liquidatietarief. Om een adequate vergelijking te kunnen maken, worden de onderzoeksresultaten in één hoofdstuk behandeld. Met behulp van topics zoals genoemd in paragraaf 1.4, zijn de relevante rechtsoverwegingen in beeld gebracht. Dit hoofdstuk zal worden afgesloten in de vorm van een tussenconclusie.

De benadeelde partij is in alle geanalyseerde uitspraken de in het gelijkgestelde partij. Hier is voor gekozen, omdat in deze gevallen de verdachte wordt veroordeeld in de proceskosten en de rechter dan kan beslissen of het liquidatietarief wordt toegepast. Alle analyses van de uitspraken zijn terug te vinden in bijlage II.

Toepassing en afwijking liquidatietarief

Uit de 25 geanalyseerde uitspraken blijkt dat in de uitspraken **1 t/m 18** het liquidatietarief werd toegepast. In de uitspraken **19 t/m 25** is er afgeweken van het liquidatietarief.

§ 5.2 Aard en ernst van de zaak

Bijzondere aard en ernst van de feiten

In alle geanalyseerde uitspraken is er sprake van ernstig strafbare feiten, zoals verkrachting, ontucht, zware mishandeling, moord en doodslag. In de **uitspraken 19 t/m 25** is er afgeweken van het liquidatietarief mede gelet op de ernst van de feiten in de zaak. Uit het oordeel van de rechter in deze uitspraken blijkt dat expliciet wordt vermeld dat het gelet op de ernst van het feit redelijk is om een andere vergoeding toe te wijzen. Opmerkelijk aan deze acht uitspraken is dat het geen standaard zaken zijn. Zo is in **uitspraken 19 en 21** de rechter van oordeel dat gezien de bijzondere aard en omvang van de zaak het liquidatietarief niet passend is. In deze uitspraken is er sprake van veelvuldig seksueel misbruik. De rechter weegt in het bijzonder mee dat het in deze zaken gaat om meerdere slachtoffers en over een langere tijdsperiode. Ook hadden beide verdachten een vertrouwensband en toevertrouwde zorgpositie met de slachtoffers. Uit het oordeel van de rechter blijkt dat dit de verdachten ernstig moet worden toegerekend.

Relatief eenvoudig van aard en beperkte omvang

In de zaken waarin er niet is afgeweken van het liquidatietarief blijkt uit de **uitspraken 4, 8 en 14** dat de rechters in hun oordeel hebben meegewogen dat de zaken relatief eenvoudig van aard zijn. Ook zijn de rechters van oordeel dat de zaken qua omvang redelijk beperkt zijn. In **uitspraak 4** heeft de rechter rekening gehouden met de beperkte inhoud van de zaak en de verrichte werkzaamheden. De gevorderde advocaatkosten hadden namelijk voor een groot deel betrekking op besprekingen tussen de advocaat en de benadeelde partij en het bijwonen van zittingen. De rechter is van oordeel dat het gevorderde bedrag à € 12.000,- in deze zaak buitensporig is. Ook in de **uitspraken 8 en 14** heeft de rechter geoordeeld dat het afwijken van het liquidatietarief niet redelijk zou zijn, omdat de vordering van de benadeelde partij relatief eenvoudig van aard is en de gevorderde schadeposten weinig onderzoek behoeven. Een schadepost behoeft weinig onderzoek wanneer het bijvoorbeeld uitvaartkosten zijn welke eenvoudig kunnen worden onderbouwd aan de hand van een offerte, zo blijkt uit **uitspraak 14**.

Het voorgaande laat zien dat de aard en ernst van een zaak meewegen in de overwegingen van rechters om al dan niet af te wijken van het liquidatietarief. Wat betreft de aard blijken de uitspraken - waarin er is afgeweken van het liquidatietarief - zich qua essentie te onderscheiden ten opzichte van andere zaken waarin dezelfde feiten ten laste zijn gelegd. De mate van ernst van de gepleegde feiten en de omvang van de zaak blijken hierin doorslaggevend te zijn.

§ 5.3 Onderbouwing proceskosten

Voldoende onderbouwing

In de zaken waarin er is afgeweken van het liquidatietarief blijkt uit de uitspraken **19 t/m 24** dat de rechters in hun oordeel meewegen dat de kosten van rechtsbijstand voldoende zijn onderbouwd. De onderbouwing blijkt voldoende te zijn als deze in ieder geval een urenspecificatie bevat, dus het aantal uren met het uurtarief en declaraties.

Naast de onderbouwing van de gevorderde kosten blijkt tevens dat deze kosten redelijk moeten zijn. Zoals bij **uitspraak 14** al aan de orde kwam, kijken rechters hiervoor naar de werkzaamheden die de advocaat van de benadeelde partij heeft verricht en of de kosten in verhouding staan tot deze werkzaamheden. Dit kan onder meer blijken uit de kwaliteit van de vordering benadeelde partij en de aard en omvang van de zaak. Bij een complexe zaak zal de advocaat meer werkzaamheden moeten verrichten en dus meer bijstand verlenen, omdat de vordering vaak meer motivering behoeft. In de uitspraken **1, 2, 4, 5, 9, 10, 11 en 15** zijn de gevorderde kosten voldoende onderbouwd, maar is de

rechter desondanks van oordeel dat het liquidatietarief moet worden toegepast. Hieruit blijkt dat de onderbouwing van de gevorderde kosten niet direct leidt tot een afwijking van het liquidatietarief.

Uit **uitspraak 1** blijkt dat hoewel de gevorderde kosten voldoende onderbouwd zijn, dat toch het liquidatietarief wordt toegepast mede gelet op de kwaliteit van de vordering benadeelde partij. In deze zaak zijn de opgevoerde schadeposten van de benadeelde partij niet onderbouwd volgens de vereisten van een vordering, te weten de stel- en bewijsplicht. Daarnaast blijkt uit **uitspraak 15** dat de opgevoerde kosten betrekking moeten hebben op de kosten die zijn gemaakt ten behoeve van de benadeelde partij en derhalve niet in de hoedanigheid van het slachtoffer. Uit deze zaak blijkt dat de rechter niet over zal gaan tot proceskostenvergoeding ingeval niet duidelijk is welke kosten betrekking hebben op de benadeelde partij.

Onvoldoende onderbouwing

In de **uitspraken 7, 16 en 18** blijkt dat de rechters in hun oordeel meewegen dat de gevorderde kosten onvoldoende zijn onderbouwd waardoor niet duidelijk is welke werkzaamheden zijn verricht. Uit **uitspraak 7** blijkt dat het overleggen van een factuur niet voldoende wordt geacht. In deze zaak ontbreekt de urenspecificatie. Ook blijkt dat een urenspecificatie voldoende duidelijk en overzichtelijk moet zijn. Dit wordt bevestigd in **uitspraak 18** waarin op de urenspecificatie meerdere aanpassingen en verbeteringen zijn aangebracht met een stift en potlood. Uit deze uitspraken blijkt dat het ontbreken van een volledige onderbouwing doorgaans leidt tot toepassing van het liquidatietarief.

Het voorgaande maakt duidelijk dat rechters in hun oordeel meewegen of de gevorderde kosten van rechtsbijstand voldoende zijn onderbouwd. De onderbouwing van de kosten dient in samenhang te worden gezien met de aard van de zaak en de kwaliteit van de vordering benadeelde partij. In een aantal uitspraken blijkt niet duidelijk of de kosten zijn onderbouwd. Deze zijn dan ook buiten beschouwing gelaten.

§ 5.4 Op basis van toevoeging (gesubsidieerde rechtsbijstand)

Niet op basis van toevoeging

In de **uitspraken 6 en 13** is er geen gebruik gemaakt van een toevoeging en hebben de benadeelde partijen zich laten bijstaan door een andere advocaat. In **uitspraak 6** heeft de rechter het verzoek tot proceskostenvergoeding afgewezen, omdat de benadeelde partij zelf de keuze heeft gemaakt om geen gebruik te maken van kosteloze rechtsbijstand.

Dit gezegd hebbende, houdt dit niet in dat rechters altijd de proceskostenvergoeding afwijzen wanneer de benadeelde partij zelf heeft gekozen om zich te laten bijstaan op betalende basis. Uit **uitspraak 20**

blijkt dat de benadeelde partij zich niet heeft laten bijstaan op basis van toevoeging. De verdediging heeft aangevoerd dat de kosten moeten worden afgewezen, omdat niet is aangetoond dat zij geen gebruik kon maken van gesubsidieerde rechtsbijstand. In deze zaak is de rechter echter van oordeel dat hoewel de benadeelde partij geen gebruik heeft gemaakt van gesubsidieerde rechtsbijstand, er toch van het liquidatietarief kan worden afgeweken. De rechter heeft hierbij de aard en ernst van de feiten in aanmerking genomen. De aard en ernst van de feiten zoals genoemd in paragraaf 5.2 kunnen dus zwaarder worden meegewogen dan de wijze waarop de bijstand is verleend.

§ 5.5 Onvoldoende betwisting verdediging

Onvoldoende betwisting verdediging

In de **uitspraken 19 en 21 t/m 23** heeft de verdediging aangevoerd dat het liquidatietarief moet worden gehanteerd. Uit **uitspraak 19** blijkt dat de rechter van oordeel is dat dit slechts verweer in algemene termen is en niet voldoende concreet is. Verweer in algemene termen blijkt dan ook onvoldoende te zijn om de kosten van rechtsbijstand gemotiveerd te betwisten. Mede doordat de kosten onvoldoende zijn betwist, is er in deze zaken afgeweken van het liquidatietarief. Dit wordt tevens bevestigd in **uitspraak 25** waarin de rechter heeft afgeweken van het liquidatietarief en hierbij in aanmerking heeft genomen dat de kosten van rechtsbijstand niet zijn betwist door de verdediging.

Het verweer van de verdediging op de gevorderde kosten van rechtsbijstand blijkt dan ook te kunnen meewegen. Uit de geanalyseerde uitspraken waarin er toepassing is gegeven aan het liquidatietarief blijkt helaas niet of dit (mede) komt door het verweer van de verdediging. Wel blijkt dat rechters eerder geneigd zijn om af te wijken van het liquidatietarief als de gevorderde kosten niet dan wel onvoldoende zijn betwist.

§ 5.6 Kosten van rechtsbijstand hebben betrekking op andere aspecten

Uit een tweetal uitspraken blijkt dat rechters meewegen op welke aspecten de gevorderde kosten betrekking hebben. In de **uitspraken 2 en 24** blijkt dat de kosten betrekking moeten hebben op het strafbare feit waardoor de benadeelde partij rechtstreeks schade heeft geleden. In **uitspraak 2** is er toepassing gegeven aan het liquidatietarief, omdat de gevorderde kosten ook betrekking hadden op feiten waar de benadeelde partij geen schade van had ondervonden. Uit **uitspraak 24** blijkt dat de kosten mede betrekking hebben op feiten waarvan de verdachte is vrijgesproken. De ten laste gelegde feiten zijn zo nauw met elkaar verbonden, dat deze niet los van elkaar kunnen worden gezien. Ditzelfde geldt ten aanzien van de kosten van rechtsbijstand. Hoewel in deze zaak dus geen sprake is van rechtstreekse schade doordat de verdachte is vrijgesproken, is de rechter toch van oordeel dat er van het liquidatietarief moet worden afgeweken.

§ 5.7 Geen motivering

Uit een aantal uitspraken blijkt dat rechters geen inhoudelijke motivering geven om niet af te wijken van het liquidatietarief. Er wordt in algemene termen geoordeeld dat er geen aanleiding of gegronde reden is om af te wijken van het liquidatietarief. Eerder in dit onderzoek kwam aan de orde dat rechters niet gehouden zijn om de proceskostenveroordeling te motiveren (behalve bij afwijkingen). Dit blijkt te worden bevestigd in de uitspraken **5, 9, 10, 11, 12** en **13**. Dit is jammer, omdat hierdoor geen duidelijkheid kan worden gegeven aan Richard Korver advocaten.

§ 5.8 Tussenconclusie

Geconcludeerd kan worden dat ondanks de niet-bindende status van het liquidatietarief hier maar zelden van wordt afgeweken. Hoewel dit niet vaak voorkomt, kan de rechter onder bepaalde feiten en omstandigheden toch besluiten om van het tarief af te wijken. De hierna te noemen feiten en omstandigheden kunnen op zichzelf staand niet doorslaggevend zijn om van het liquidatietarief af te wijken, maar dienen in samenhang te worden bekeken. Uit de 25 geanalyseerde uitspraken blijkt dat in 18 uitspraken het liquidatietarief is toegepast en dat in slechts 7 gevallen hiervan is afgeweken. Van belang bij het toewijzen van de daadwerkelijk gemaakte kosten is dat rechter de overtuiging moet hebben dat de gevorderde kosten redelijk zijn. Onder de volgende feiten en omstandigheden kan de rechter afwijken van het liquidatietarief:

- De bijzondere aard en omvang van de zaak;
- Voldoende onderbouwing van de kosten van rechtsbijstand met behulp van urenspecificaties en declaraties;
- De kosten van rechtsbijstand zijn gemaakt in rol van benadeelde partij;
- Gemotiveerde vordering benadeelde partij, gelet op de stel- en bewijsplicht;
- Onvoldoende betwisting van de gevorderde kosten door de verdediging;
- De kosten van rechtsbijstand zijn gemaakt ten behoeve van het strafbare feit waardoor de benadeelde partij rechtstreeks schade heeft geleden en de kosten zien op feiten waar de verdachte voor is veroordeeld. Indien de feiten heel nauw met elkaar verbonden zijn, dan zal de rechter ook deze kosten meenemen.

Hoofdstuk 6. Conclusie

Nu de theoretische- en praktijkdeelvragen aan bod zijn gekomen, volgt in dit hoofdstuk een conclusie ter afronding van dit onderzoeksrapport. Dit hoofdstuk dient in samenhang te worden gezien met het volgende hoofdstuk. In dit hoofdstuk wordt duidelijk onder welke feiten en omstandigheden de rechter afwijkt van het liquidatietarief. Vervolgens wordt in het volgende hoofdstuk antwoord gegeven op de centrale vraag in de vorm van een advies. De centrale vraag luidde als volgt: *“Welk advies kan gegeven worden aan de advocaten van de organisatie Richard Korver advocaten over de vraag onder welke feiten en omstandigheden de rechter afwijkt van het liquidatietarief en daarmee meer aansluiting zoekt bij de vergoeding van de daadwerkelijk gemaakte kosten van rechtsbijstand, blijkens relevante wet- en regelgeving, literatuur- en jurisprudentieonderzoek?”*

Literatuuronderzoek en wet- en regelgeving

Uit het literatuuronderzoek en de wet- en regelgeving is gebleken dat slachtoffers het recht hebben om zich te laten bijstaan door een advocaat naar keuze. De juridische bijstand kan plaatsvinden op betalende basis of op basis van gesubsidieerde rechtsbijstand door de Raad voor Rechtsbijstand. Slachtoffers komen in aanmerking voor gesubsidieerde rechtsbijstand door een toevoeging aan te vragen via de Raad voor Rechtsbijstand. Slachtoffers met ernstig letsel kunnen zich kosteloos laten bijstaan op grond van art. 44 lid 4 Wrb. Overige benadeelde partijen hoeven enkel de eigen bijdrage te betalen.

Slachtoffers kunnen de geleden schade als gevolg van een strafbaar feit vorderen tijdens het strafproces op grond van art. 51f Sv. Dit wordt een vordering benadeelde partij genoemd. Proceskosten dienen te worden gevorderd op grond van art. 592a Sv. Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat voor de proceskostenveroordeling aansluiting wordt gezocht in het civiele recht. De hoofdregel voor de proceskostenveroordeling in art. 237 Rv houdt in dat de in het ongelijk gestelde partij moet worden veroordeeld in de proceskosten. Wanneer de vordering benadeelde partij grotendeels wordt toegewezen, dan wordt de verdachte als de in het ongelijk gestelde partij aangemerkt en in de proceskosten veroordeeld.

De kosten van rechtsbijstand worden begroot volgens het liquidatietarief. Dit tarief vormt een richtlijn voor rechters en is derhalve niet bindend. Het liquidatietarief bevat een puntenstelsel waarmee de werkzaamheden van een advocaat worden gewaardeerd. Het liquidatietarief komt voort uit het principe dat iedere burger vrije toegang tot de rechter moet hebben en niet mag worden belemmerd door de vrees om in de (onvoorspelbare) proceskosten te worden veroordeeld.

Jurisprudentieonderzoek

Voor dit onderzoek zijn in totaal 25 uitspraken geanalyseerd. Op basis van de geanalyseerde uitspraken kan geconcludeerd worden dat er maar zelden wordt afgeweken van het liquidatietarief. Dit valt ten eerste af te leiden aan de hoeveelheid uitspraken waarbij er sprake was van een afwijking van het liquidatietarief. Van de 25 uitspraken heeft de rechter in slechts 7 uitspraken geoordeeld dat van dit tarief moet worden afgeweken. Uit de resultaten blijkt dat rechters onder de hierna te noemen feiten en omstandigheden kunnen afwijken van het liquidatietarief. Het verdient de opmerking dat de feiten en omstandigheden op zichzelf staand niet doorslaggevend kunnen zijn om van het liquidatietarief af te wijken. Er dient daarom sprake te zijn van meerdere feiten en omstandigheden per geval. De feiten en omstandigheden zijn in volgorde geplaatst van meest van belang (1) tot in mindere mate van belang (6). De volgende feiten en omstandigheden kunnen aanleiding vormen voor rechters om af te wijken van het liquidatietarief:

- 1) De bijzondere aard en omvang van de zaak;
- 2) Voldoende onderbouwing van de kosten van rechtsbijstand met behulp van urenspecificaties en declaraties;
- 3) Gemotiveerde vordering benadeelde partij, gelet op stel- en bewijsplicht;
- 4) Onvoldoende betwisting van de gevorderde kosten door de verdediging;
- 5) De kosten van rechtsbijstand zijn gemaakt in rol van benadeelde partij;
- 6) De kosten van rechtsbijstand hebben betrekking op feiten waar de verdachte voor is veroordeeld en de benadeelde partij rechtstreeks schade door heeft geleden. Indien de feiten heel nauw met elkaar verbonden zijn, dan zal de rechter ook deze kosten meenemen.

Op basis van deze zes feiten en omstandigheden kan de rechter derhalve afwijken van het liquidatietarief en aansluiting zoeken bij de daadwerkelijk gemaakte kosten. In het volgende hoofdstuk zal er een advies worden gegeven over de wijze waarop de hiervoor genoemde feiten en omstandigheden kunnen worden geïmplementeerd.

Hoofdstuk 7. Advies

In dit hoofdstuk wordt er een advies gegeven aan Richard Korver advocaten. Dit advies is gebaseerd op het juridisch kader en op de resultaten zoals die aan bod zijn gekomen in hoofdstuk 5 van dit onderzoeksrapport. De belangrijkste punten in dit advies zijn in de (als bijlage) bijgevoegde checklist opgenomen. Richard Korver advocaten kan deze checklist raadplegen om een inschatting te kunnen maken of de vordering tot proceskostenvergoeding met de daadwerkelijk gemaakte kosten door de rechter zal worden toegewezen.

Beoordeling van een zaak en tijdsindicatie

Allereerst wordt geadviseerd om per zaak objectief te beoordelen of de zaak naar aard en inhoud complex en omvangrijk is of relatief eenvoudig. Het is van belang dat er wordt beoordeeld hoeveel tijd een zaak nodig heeft. Bij een relatief eenvoudige zaak, waarbij de schadeposten weinig motivering behoeven, zal in beginsel minder tijd te hoeven worden besteed dan een complexe zaak met meerdere schadeposten en benadeelde partijen. Dit onderscheid qua type zaken dient te worden gemaakt om een inschatting te kunnen maken in de tijdsbesteding per zaak.

Deze beoordeling is van belang, omdat uit de resultaten blijkt dat bij een relatief eenvoudige zaak doorgaans het liquidatietarief wordt toegepast. Het is dan niet verstandig om veel extra werkzaamheden te verrichten, als deze toch niet voor vergoeding in aanmerking komen. Bij een complexe en omvangrijke zaak, waarbij noodzakelijk en redelijk is dat er extra werkzaamheden worden verricht, kan daarentegen wel de rechter tot oordeel komen dat er van het tarief wordt afgeweken. Er wordt te allen tijde geadviseerd om cliënten te informeren over de wijze waarop de proceskosten worden begroot en dat de werkzaamheden van de advocaat voor rekening van de cliënt komen, omdat de daadwerkelijke kosten veelal niet worden vergoed.

Voldoen aan de stel- en bewijsplicht vordering benadeelde partij

Ten tweede wordt geadviseerd om de vordering benadeelde partij gemotiveerd te onderbouwen. Hierbij is van belang dat er wordt voldaan aan de stel- en bewijsplicht. In het bijzonder behoeven de feiten en omstandigheden die niet kunnen worden vastgesteld aan de hand van het strafdossier extra bewijsmiddelen.

Proceskosten vorderen op grond van art. 592a Sv

Ten derde wordt geadviseerd om de kosten van rechtsbijstand afzonderlijk te vorderen. Proceskosten dienen afzonderlijk van de vordering benadeelde partij te worden gevorderd op grond van art. 592a Sv. Proceskosten worden namelijk niet aangemerkt als rechtstreekse schade en kunnen om die reden

niet worden gevorderd op grond van artt. 51a en 51f Sv. Wanneer de proceskosten wel als materiële schade worden gevorderd, dan zal de vordering op dit gedeelte niet-ontvankelijk worden verklaard.

Opgevoerde kosten van rechtsbijstand motiveren

Ten vierde wordt geadviseerd om de kosten van rechtsbijstand expliciet te onderbouwen met urenspecificaties en declaraties. Het moet voor de rechter duidelijk zijn welke werkzaamheden zijn verricht en op basis van welk uurtarief. Een beroep doen op het feit dat het liquidatietarief niet bindend is, is niet voldoende.

Kosten van rechtsbijstand specificeren per benadeelde partij en per delict

Voorts wordt geadviseerd om ingeval er sprake is van meerdere benadeelde partijen de kosten van rechtsbijstand afzonderlijk te vorderen. Op deze manier wordt meer inzichtelijk welke werkzaamheden voor welke benadeelde partij zijn verricht. Ook is het raadzaam om bij meerdere ten laste gelegde feiten onderscheid te maken in welke kosten zijn gemaakt ten behoeve van welk strafbaar feit. Wanneer de verdachte wordt vrijgesproken, dan loopt Richard Korver advocaten geen risico om niet-ontvankelijk te worden verklaard in de gehele proceskostenvergoeding. Indien er voldoende samenhang is tussen de feiten, dan hoeft er niet per delict afzonderlijk te worden gevorderd. Daarnaast wordt geadviseerd om kosten van rechtsbijstand te vorderen voor het delict waardoor de benadeelde partij rechtstreeks schade heeft geleden. Bijstand wat betrekking heeft op andere delicten, kan niet voor vergoeding in aanmerking komen.

Kosten van rechtsbijstand vorderen voor benadeelde partij

Verder wordt geadviseerd om enkel de kosten van rechtsbijstand te vorderen die zijn gemaakt ten behoeve van de benadeelde partij. De kosten die zijn gemaakt in de rol van het slachtoffer kunnen niet worden gevorderd. Wanneer deze kosten wel worden gevorderd, dan zal de rechter de proceskostenvergoeding afwijzen.

Nader onderzoek naar het afwijken van het liquidatietarief

Tot slot wordt geadviseerd aan Richard Korver advocaten om haar juristen nader onderzoek te laten verrichten naar de feiten en omstandigheden waaronder de rechter afwijkt van het liquidatietarief. Op dit moment zijn er niet veel recente uitspraken te vinden, maar als dit na verloop van tijd regelmatig wordt gecontroleerd op Rechtspraak.nl dan kan worden onderzocht of er wellicht andere feiten en omstandigheden zijn. Ook wordt geadviseerd om de juristen van de organisatie Richard Korver advocaten in gesprek met elkaar te laten gaan om te kijken op welke wijze strafrechters ertoe bewogen kunnen worden om een nadere motivering te geven in hun uitspraken, zodat er meer onderzoek mogelijk is naar de motivatie van rechters.

Bronnenlijst

Literatuur:

De Bruin, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 239 Rv, aant. 2.

P. de Bruin, *Berekening salaris advocaat: liquidatietarief*, in: P. Vlas & T.F.E. Tjong Tjin Tai (red.), *Groene Serie Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Wolters Kluwer.

De Bruin, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 239 Rv, aant. 3.

P. de Bruin, *Liquidatietarief niet bindend*, in: P. Vlas & T.F.E. Tjong Tjin Tai (red.), *Groene Serie Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Wolters Kluwer.

Candido & Hoendervoogt e.a. 2013

J. Candido & M. Hoendervoogt e.a., *Slachtoffer en de rechtspraak. Handleiding voor de strafrechtspraktijk*, Den Haag: Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) 2013.

Claassens 2011

J.C.A.M. Claassens, 'Aanbevelingen civiele vordering en schadevergoedingsmaatregel m.b.t. de Wet Terwee en de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer' oktober 2011, te vinden op: Rechtspraak.nl (laatst geraadpleegd op 29 mei 2020).

Dal, *Adv.bl.* 2014-10

D. Dal, 'De proceskosten ex artikel 237 Rv', *Adc. bl.* 2014-10.

Elbers & Meijer e.a. 2018

N.A. Elbers & S. Meijer e.a., *Slachtofferadvocatuur. De rol van de advocatuur in de bijstand van slachtoffers van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven*, Amsterdam: Nederlands Studiecentrum Criminaliteit & Rechtshandhaving (NSCR) 2018.

Groenhuijsen 1995

M.S. Groenhuijsen, 'De landelijke invoering van de wet Terwee', te vinden op: Research.tilburguniversity.edu (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Jongbloed & Ernes, *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht* 2014

A.W. Jongbloed & A.L.H. Ernes (red.), *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2014.

Judex z.d.

Judex, 'Wat betekent: voeging in het strafproces als benadeelde partij', te vinden op: Judex.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Kool & Backers e.a. 2016

R.S.B. Kool & P. Backers e.a., *Civiel schadeverhaal via het strafproces. Een verkenning van de rechtspraktijk en regelgeving betreffende de voeging benadeelde partij*, Utrecht: Ucall (Utrecht Centre for Accountability and Liability Law) 2016.

Letselschade Berekenen z.d.

Letselschade, 'Immateriële schade', te vinden op: Letselschade-berekenen.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Van der Meer 2017

H. van der Meer, 'Eindrapport Andere Tijden', oktober 2017, te vinden op: Rijksoverheid.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Van Mierlo & Van Dam-Lely, *Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg (BPP nr. 1)* 2011

A.I.M. van Mierlo & J.H. van Dam-Lely, *Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. 1)*, Deventer: Kluwer 2011.

Ministerie van Veiligheid en Justitie 2017

Ministerie van Veiligheid en Justitie, 'Informatieblad over de wet ter implementatie van de EU-richtlijn minimumnormen slachtoffers' april 2017, te vinden op: Rijksoverheid.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Openbaar Ministerie (Position paper) 2019

Openbaar Ministerie, 'Position paper OM t.b.v. hoorzitting/rondetafelgesprek Slachtofferbeleid d.d. 25 september 2019' 2019, te vinden op: Tweedekamer.nl onder Debat en vergadering > Commissievergaderingen > Hoorzitting/rondetafelgesprek (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Raad voor Rechtsbijstand 2011

Raad voor Rechtsbijstand, 'O013 gewelds- en zedenmisdriven met ernstig letsel', 1 mei 2011, te vinden op Kenniswijzer.rvr.org (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Raad voor Rechtsbijstand 2011

Raad voor Rechtsbijstand, 'Z110 vordering benadeelde partij in strafproces, 1 mei 2011, te vinden op Kenniswijzer.rvr.org (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Raad voor Rechtsbijstand 2012

Raad voor Rechtsbijstand, 'Punten- en zaakcodelijst voor toevoeg- en vaststelregistratie' 1 juli 2012, te vinden op Kenniswijzer.rvr.org (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

De Rechtspraak 2016

De Rechtspraak, 'Onbeperkt spreekrecht slachtoffers en nabestaanden', te vinden op: Rechtspraak.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

De Rechtspraak z.d.

De Rechtspraak, 'Aanbevelingen civiele vorderingen en schadevergoedingsmaatregel', te vinden op: Rechtspraak.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Raad voor Rechtsbijstand z.d.

Raad voor Rechtsbijstand, 'Begrippenlijst > inkomen', te vinden op: Rechtsbijstand.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Raad voor Rechtsbijstand z.d.

Raad voor Rechtsbijstand, 'Bewerkelijke zaken (EXU)' te vinden op: Rvr.org (laatst geraadpleegd op 15 juni 2020).

Raad voor Rechtsbijstand z.d.

Raad voor Rechtsbijstand, 'Informatie over de Raad. Taken van de Raad', te vinden op: Rvr.org (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

De Rechtspraak z.d.

De Rechtspraak, 'Liquidatietarief per 1 mei 2018' te vinden op: Rechtspraak.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

De Rechtspraak z.d.

De Rechtspraak, 'Proceskosten', te vinden op: Rechtspraak.nl (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

De Rechtspraak z.d.

De Rechtspraak, 'Proceskostenformulier', te vinden op: [Rechtspraak.nl](https://rechtspraak.nl) (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

De Rijksoverheid z.d.

De Rijksoverheid, 'Heb ik als slachtoffer recht op schadevergoeding?', te vinden op: [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl) (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Slachtofferhulp Nederland z.d.

Slachtofferhulp Nederland, 'Rechten voor slachtoffers en nabestaanden', te vinden op: [Slachtofferhulp.nl](https://slachtofferhulp.nl) (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Slachtofferhulp Nederland z.d.

Slachtofferhulp Nederland, 'Vergoeding van affectieschade', te vinden op: [Slachtofferhulp.nl](https://slachtofferhulp.nl) (laatst geraadpleegd op 16 mei 2020).

Stein e.a., *Compendium Burgerlijk procesrecht* 2018

P.A. Stein e.a., *Compendium van het Burgerlijk procesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Sluijter, *Sturen met proceskosten (BPP nr. XII)* 2011

P. Sluijter, *Sturen met proceskosten. Wie betaalt de prijs van verstorend procesgedrag? (Burgerlijk Proces & Praktijk, nr. XII) (diss. Tilburg)*, Deventer: Kluwer 2011.

Strafrechtadvocatennetwerk z.d.

Strafrechtadvocatennetwerk, 'Vergoeding kosten van rechtsbijstand benadeelde partij', te vinden op: [Strafrechtadvocatennetwerk.nl](https://strafrechtadvocatennetwerk.nl) (laatst geraadpleegd op 30 mei 2020).

Teuben, *Rechtersregelingen in het burgerlijk (proces)recht (BPP nr. II)* 2004

K. Teuben, *Rechtersregelingen in het burgerlijk (proces)recht (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. II) (diss. Leiden)*, Deventer: Kluwer 2004.

Vrendenbarg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken (BPP nr. XIX)* 2018

C.J.S. Vrendenbarg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken. Regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. XIX) (diss. Leiden)*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Regelgeving en parlementaire stukken:

Kamerstukken II 1991/92, 21345, nr. 9, p. 8.

Kamerstukken II, 2000/01, 28 000 VI, nr. 22.

Kamerstukken II 2002/03, 28781, nr. 3, p. 2.

Kamerstukken II 2014/15, 34 236, nr. 3, p. 3.

Kamerstukken II 2014/15, 34 236, nr. 3, p. 16.

Kamerstukken II 2018/19, 31753, 155, p. 5.

Stb. 1993,29

Stb. 1995, 160.

Stb. 2006, 72.

Stb. 2010, 792.

Stb. 2017, 128.

Stb. 2018, 339.

Stcrt. 2017, 23473.

Stcrt. 2018, 36061.

Strct. 2018, 68441.

Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad

Jurisprudentieregister:

Hoge Raad en Parket:

HR 3 april 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZC2621

HR 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8755

HR 16 september 2013, ECLI:NL:HR:2014:2668

PHR 1 juli 2014, ECLI:NL:PHR:2014:632

HR 11 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:653

HR 14 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:653

HR 15 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2366

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793

PHR 3 september 2019, ECLI:NL:PHR:2019:853

Gerechtshoven:

Hof Amsterdam 26 april 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:BZ8885
Hof Amsterdam 1 juni 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:2032
Hof Amsterdam 25 januari 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:218
Hof Amsterdam 20 september 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3783
Hof Arnhem-Leeuwarden 9 april 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:3696
Hof Amsterdam 10 oktober 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3646
Hof Arnhem-Leeuwarden 22 maart 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:2508
Hof Arnhem-Leeuwarden 18 juli 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:5902
Hof 's-Hertogenbosch 9 september 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:3310
Hof Arnhem-Leeuwarden 14 februari 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:1201

Rechtbanken:

Rb. Noord-Holland 26 februari 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:1471
Rb. Amsterdam 15 april 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:2155
Rb. Limburg 15 juli 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:6149
Rb. Zeeland-West-Brabant 26 juli 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:4648
Rb. Noord-Nederland 26 mei 2016, ECLI:NL:RBNNE:2016:2477
Rb. Amsterdam 15 maart 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:1475
Rb. Amsterdam 31 mei 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:3721
Rb. Amsterdam 15 februari 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:1015
Rb. Oost-Brabant 13 mei 2019, ECLI:NL:RBOBR:2019:2752
Rb. Noord-Nederland 5 juni 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:2442
Rb. Overijssel 18 juni 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:2054
Rb. Limburg 23 juli 2019, ECLI:NL:RBLIM:2019:6832
Rb. Gelderland 7 november 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:5000
Rb. Limburg 13 november 2019, ECLI:NL:RBLIM:2019:10220
Rb. Overijssel 13 februari 2020, ECLI:NL:RBOVE:2020:582
Rb. Den Haag 19 maart 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:2346

Bijlage I. Geanalyseerde uitspraken

Zaak	Toepassing liquidatietarief	Zaak	Afwijking liquidatietarief
1.	ECLI:NL:RBLIM:2019:10220	19.	ECLI:NL:RBDHA:2020:2346
2.	ECLI:NL:RBLIM:2019:6832	20.	ECLI:NL:RBOVE:2019:2054
3.	ECLI:NL:GHARL:2020:1201	21.	ECLI:NL:GHAMS:2013:BZ8885 ECLI:NL:HR:2014:2668
4.	ECLI:NL:GHAMS:2018:3646	22.	ECLI:NL:GHAMS:2017:218
5.	ECLI:NL:RBAMS:2018:3721	23.	ECLI:NL:GHAMS:2017:3783
6.	ECLI:NL:RBLIM:2016:6149	24.	ECLI:NL:RBNHO:2015:1471 ECLI:NL:GHAMS:2016:2032
7.	ECLI:NL:RBAMS:2018:1475	25.	ECLI:NL:RBNNE:2016:2477
8.	ECLI:NL:GHARL:2019:5902		
9.	ECLI:NL:RBOVE:2020:582		
10.	ECLI:NL:RBGEL:2019:5000		
11.	ECLI:NL:RBNNE:2019:2442		
12.	ECLI:NL:RBAMS:2019:1015		
13.	ECLI:NL:RBOBR:2019:2752		
14.	ECLI:NL:GHSHE:2019:3310		
15.	ECLI:NL:GHARL:2018:3696		
16.	ECLI:NL:RBZWB:2016:4648		
17.	ECLI:NL:RBAMS:2015:2155		
18.	ECLI:NL:HR:2017:653		

Bijlage II. Tabel toepassing en afwijking liquidatietarief

Benapa = benadeelde partij

N-o = niet-ontvankelijk

Zaak	1	2	3	4	5
Aard en ernst van de zaak	Vergismoord en poging tot moord. Slachtoffer 1 is onbedoeld slachtoffer geworden van een moordopdracht op haar partner (slachtoffer 2).	Poging tot doodslag door te snijden met een mes in de kin, mishandeling, vernieling, beschadiging en bedreiging met de dood tegen meerdere slachtoffers (zorgverleners).	Poging tot moord op zusje, poging tot doodslag op haar vriend en overtreding van de Wet wapens en munitie. Het hof spreekt van buitengewoon ernstige feiten.	Poging doodslag. Het slachtoffer is met een mes in haar rug en nek gestoken.	Doodslag en beroving op fietsenmaker en poging tot doodslag door meerdere malen met hamer op het hoofd te slaan.
Toevoeging/betalen de basis	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.
(On)voldoende onderbouwing kosten	Ja, de proceskosten zijn voldoende met stukken onderbouwd.	Er blijkt een nota met kosten te zijn overlegd. Uit de zaak blijkt niet duidelijk of de rechter dit voldoende acht.	Benadeelde partij heeft (zowel in eerste aanleg als in hoger beroep) aangevoerd dat het liquidatietarief niet als maatstaf moet gelden. Daarnaast voert zij aan dat het verlenen van rechtsbijstand vanwege de persoonsbescherming moeilijk was, waardoor meer werk is verricht. Er is uitdrukkelijk verzocht om de volledige proceskosten te	Benadeelde partij heeft € 12.002,51 aan advocaatkosten gevorderd. Rechter is van oordeel dat vast is komen te staan dat de benadeelde partij kosten van rechtsbijstand heeft gemaakt.	In eerste instantie heeft de advocaat van de benadeelde partij onvoldoende onderbouwd waaruit de advocaatkosten bestaan. Na het verweer van de verdediging heeft de advocaat een overzicht aan de rechtbank overlegd. In dit overzicht werd duidelijk hoeveel uur zij aan de zaak heeft besteed en tegen welk tarief.

			vergoeden, subsidiair de hoogte van de proceskosten te schatten, meer subsidiair om alleen in hoger beroep het liquidatietarief toe te passen en 4 punten toe te kennen.		
(On)voldoende betwisting verdediging	Voldoende betwisting vordering. Geen inhoudelijk verweer op de proceskosten. Verdediging bepleit vrijspraak subsidiair niet-ontvankelijkheid.	De nota wordt betwist. Er is verzocht om aansluiting te zoeken bij het liquidatietarief.	Verdediging betwist de hoogte van de vordering benadeelde partij met behulp van jurisprudentie. Geen inhoudelijk verweer op proceskosten.	Verdediging heeft betoogd dat het liquidatietarief moet worden toegepast. Verder geen inhoudelijk verweer.	Verdediging heeft gemotiveerd verweer gevoerd op de hoogte van de proceskosten. Hierbij heeft de verdediging aangevoerd dat de advocaat van de benadeelde partij geen inzicht heeft willen geven in de financiële afspraken met haar cliënt. Ook was in eerste instantie niet duidelijk op basis waarvan zij bijstand verleende (uurtarief/vast tarief). Verdediging bepleit voor het liquidatietarief.
Kwaliteit vordering benapa	Vordering is onvoldoende onderbouwd. Mist juridische grondslag en feiten. Er is niet voldaan aan de inhoudelijke vereisten van een vordering.	De materiële schadeposten zijn door de verdediging niet betwist. Verdediging heeft alleen verweer gevoerd op de hoogte van de immateriële schade. Vorderingen zijn voor het gedeelte dat niet is betwist toegewezen. Voor het overige deel niet-ontvankelijk wegens	Immateriële schadevergoeding is gematigd. Voor het overige deel niet-ontvankelijk wegens onevenredige belasting van het strafproces.	Deels ontvankelijk, deels niet-ontvankelijk. Benadeelde partij heeft de kosten van rechtsbijstand opgevoerd als materiële kosten en niet als proceskosten. Voor dat deel niet-ontvankelijk verklaard.	Immateriële- en materiële schadevergoeding zijn voldoende onderbouwd met stukken van de psycholoog en een kassabon. Rechter wijst het verzochte bedrag toe. Naar oordeel van de rechter zijn de opgevoerde bedragen redelijk en onvoldoende betwist door de verdediging (benadeelde partij 1).

	Er is nader onderzoek nodig om de schade vast te stellen. Vordering is pas de dag voor de inhoudelijke behandeling ingediend. De vordering wordt n-o verklaard, wegens onevenredige belasting van het strafproces.	onevenredige belasting in het strafproces.			
Oordeel rechter m.b.t. proceskosten	Rechter is van oordeel dat er geen gegronde reden is om van het liquidatietarief af te wijken, mede gelet op de kwaliteit van de vordering.	Stichting Proteion heeft kosten van rechtsbijstand gevorderd. Rechter is van oordeel dat er geen sprake is van bijzondere omstandigheden waardoor er van het liquidatietarief kan worden afgeweken. De advocaatkosten hebben betrekking op andere aspecten van de strafzaak en niet alleen op de vernieling waardoor de Stichting rechtstreeks schade heeft geleden. Kosten van het gevorderde bedrag aan proceskosten worden daarom afgewezen.	Ondanks dat de juridische dienstverlening in deze zaak moeizamer is verlopen, ziet het hof geen aanleiding om van het liquidatietarief af te wijken.	Toepassing liquidatietarief. Het hof is van oordeel dat de hoogte van de kosten van rechtsbijstand in deze zaak 'buitensporig' zijn. De rechter heeft hierbij gekeken naar de beperkte omvang van de zaak en de aard en inhoud van de juridische werkzaamheden. De kosten zien voor het grootste gedeelte op besprekingen tussen de advocaat en de benadeelde partij en het bijwonen van zittingen (waaronder pro-forma zittingen). .	Toepassing liquidatietarief. Rechter heeft geen inhoudelijk oordeel gevormd over de hoogte van proceskostenvergoeding. Zij heeft enkel geoordeeld dat het liquidatietarief wordt gehanteerd.

Zaak	6	7	8	9	10
Aard en ernst van de zaak	Poging tot doodslag door het slachtoffer in zijn buik te schieten.	Doodslag op moeder door toediening dodelijke hoeveelheid Oxycodon.	Poging tot doodslag.	Doodslag op eigen dochtertje van bijna negen maanden oud.	Ontucht met minderjarige meisjes.
Toevoeging/betalende basis	Niet op basis van toevoeging.	Op basis van 'Fixed price'.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Op basis van toevoeging.
(On)voldoende onderbouwing kosten	Blijkt niet uit de zaak.	Er is een factuur van de advocaat overlegd. Geen urenspecificatie, waardoor niet duidelijk is welke werkzaamheden de advocaat heeft verricht.	Blijkt niet uit de uitspraak.	Er is een overzicht met urenregistratie voor de verrichte werkzaamheden overlegd.	Benadeelde partij (meisje 3) heeft het eigen risico voor de rechtsbijstandverzekering en de kosten van rechtsbijstand opgevoerd. Eigen risico is voldoende onderbouwd. Benadeelde partij heeft uitdrukkelijk verzocht om af te wijken van het liquidatietarief en de werkelijke kosten te vergoeden.
(On)voldoende betwisting verdediging	Verdediging heeft zowel de vordering als hoogte van de advocaatkosten gemotiveerd betwist. Primair heeft de verdediging aangevoerd dat de proceskosten moeten worden afgewezen dan wel n-o van de benadeelde partij. Verdediging voert aan dat benadeelde partij kosteloos kon worden	Verdediging heeft inhoudelijk geen verweer gevoerd op de aangevoerde advocaatkosten.	Verdediging heeft verklaard dat de verdachte in geval van een veroordeling bereid is tot het vergoeden van alle schadeposten in hoger beroep. Vordering wordt niet betwist.	Verdediging stelt dat de advocaatkosten niet zijn onderbouwd met een nota of betaalbewijs.	Verdediging heeft geen inhoudelijk verweer gevoerd op de kosten van rechtsbijstand.

	bijgestaan en dat de kosten van de advocaat niet voor rekening van verdachte kunnen komen. Subsidiar heeft zij aangevoerd dat het liquidatietarief Kanton moet worden toegepast.				
Kwaliteit vordering benapa		Vordering is niet dan wel summier onderbouwd. Materiële schadevergoeding is gedeeltelijk toegewezen en het overige is n-o verklaard.	De immateriële schadevergoeding (€ 150.000, -) is voldoende onderbouwd met onder meer een rapport van een arts. Immateriële en materiële schade zijn toegewezen.	Niet relevant ter bespreking.	Deels ontvankelijk, deels niet-ontvankelijk omdat een deel van de schadepost ziet op toekomstige kosten.
Oordeel rechter m.b.t. proceskosten	Rechter heeft het verzoek tot proceskostenvergoeding afgewezen, doordat benadeelde partij zelf de keuze heeft gemaakt om geen gebruik te maken van kosteloze rechtsbijstand.	Toepassing liquidatietarief. Het is onvoldoende duidelijk geworden welke werkzaamheden de advocaat heeft verricht.	Toepassing liquidatietarief. Rechter is van oordeel dat het niet billijk zou zijn om aansluiting te zoeken bij een hoger tarief, omdat de behandeling van de vordering benapa relatief eenvoudig van aard is.	Toepassing liquidatietarief. Rechter heeft niet gemotiveerd waarom het liquidatietarief moet worden toegepast.	De rechtbank wijst het bedrag voor eigen risico toe. Het liquidatietarief wordt voor het overige gehanteerd, omdat de rechter geen aanleiding ziet om hiervan af te wijken.

Zaak	11	12	13	14	15
Aard en ernst van de zaak	Zware mishandeling door schot van vuurwapen en afpersing.	Medeplegen van woninginbraak. Grote hoeveelheid aan goederen weggenomen.	Ontucht gepleegd door leraar met 15-jarige leerlinge gedurende vier maanden.	Doodslag op partner door wurging.	Het plegen van ontucht met drie minderjarige slachtoffers. Er was sprake van een groot leeftijdsverschil.
Toevoeging/betale nde basis	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	In ieder geval niet op basis van toevoeging.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.
(On)voldoende onderbouwing kosten	De kosten van rechtsbijstand zijn onderbouwd met nota's.	Uit de zaak blijkt niet dat de kosten zijn onderbouwd.	De advocaat van de benadeelde partij heeft met behulp van een arrest aangevoerd dat het liquidatietarief niet dwingend is en dat daarvan kan worden afgeweken. Benadeelde partij heeft ervoor gekozen zich te laten bijstaan door een advocaat met wie de familie een bepaalde vertrouwensband heeft wegens een eerdere zaak waarin de advocaat bijstand heeft verleend.	Uit de zaak blijkt niet dat de kosten zijn onderbouwd. Namens benadeelde partij is enkel verzocht om af te wijken van het liquidatietarief.	De advocaat van de benadeelde partijen heeft afzonderlijk verzocht om de verdachte te veroordelen in de proceskosten. Uit de onderbouwing blijkt het te gaan om de proceskosten van de drie benadeelde partijen zowel in hun rol als benadeelde partij en in hun rol als slachtoffer. Uit de onderbouwing blijkt niet welke kosten betrekking hebben op de kosten die zijn gemaakt in hun rol als benadeelde partij/slachtoffer.
(On)voldoende betwisting verdediging	Verdediging heeft zich tegen de hoogte van de kosten van rechtsbijstand verweerd. Primair is aangevoerd dat er geen sprake is van rechtstreekse schade. Subsidiair is aangevoerd dat niet de werkelijke kosten moeten worden vergoed, maar conform het liquidatietarief.	Verdediging heeft de kosten van rechtsbijstand gemotiveerd betwist. Er is aangevoerd dat de opgevoerde kosten niet in verhouding staan met de aard en inhoud van de juridische werkzaamheden, namelijk het opstellen van de vordering. Daarnaast is aangevoerd dat het gelet op de	Verdediging heeft aangevoerd dat er aansluiting moet worden gezocht bij het liquidatietarief.	Geen verweer in hoger beroep.	Uit het oordeel van de rechter blijkt dat de proceskosten door de verdediging zijn betwist wat betreft de proceskosten in hun rol als slachtoffer.

		hoogte van de vordering niet duidelijk is waarom er zo'n hoog bedrag wordt gevorderd.			
Kwaliteit vordering benapa	Materiële schade is toegewezen en de immateriële schade is gematigd.	Materiële schade is onderbouwd met taxaties en echtheidscertificaten. Vordering is eenvoudig van aard. Geheel toegewezen. Immateriële schade is afgewezen. Er is niet gebleken dat er sprake is van geestelijk letsel, hetgeen een vereiste is voor het toewijzen van smartengeld.	Deels ontvankelijk en deels niet-ontvankelijk. Immateriële schadevergoeding is gematigd, gelet op de onderbouwing van de vordering.	De volledige schadevergoeding is toegewezen. Het ging enkel om de kosten van de uitvaart welke zijn onderbouwd met een offerte.	Immateriële schadevergoeding is volledig toegekend. Vorderingen zijn onderbouwd aan de hand van hun slachtofferverklaringen.
Oordeel rechter m.b.t. proceskosten	Rechter ziet geen aanleiding om van het liquidatietarief af te wijken.	Rechter is van oordeel dat niet ter terechtzitting is gebleken dat er sprake is van bijzondere omstandigheden. Liquidatietarief wordt gehanteerd.	Rechter ziet geen reden om van het liquidatietarief af te wijken.	Het hof ziet geen ruimte om het gevorderde bedrag toe te wijzen. Naar het oordeel van het hof gaat het om een relatief eenvoudige zaak met een schadepost die weinig onderzoek behoeft.	Het hof heeft de proceskosten op nihil gesteld (m.u.v. vliegticket), omdat onvoldoende blijkt welke kosten betrekking hebben op de kosten die gemaakt zijn ten behoeve van de benadeelde partijen. Er is onderzoek nodig om dit te kunnen vaststellen. Naar het oordeel van het hof levert dit een onevenredige belasting van de strafzaak op. Het hof is van oordeel dat op dit moment slachtoffers niet in aanmerking komen voor proceskostenvergoeding.

Zaak	16	17	18	19	20
Aard en ernst van de zaak	Het medeplegen van moord door liquidatie van het slachtoffer. Verdachte is degene geweest die het slachtoffer heeft doodgeschoten.	Het plegen van moord. Verdachte heeft een vuurwapen op het slachtoffer (persoon 1) leeggeschoten naar aanleiding van een conflict.	Veroordeling voor een verkeersongeval de dood ten gevolge hebbende.	Het meermalen verkrachten van en het plegen van ontucht met voornamelijk minderjarige meisjes. Verdachte was een bekende waterpolocoach die de meisjes begeleidde.	Het plegen van moord door meerdere pistoolschoten.
Toevoeging/betalende basis	Blijkt niet uit de zaak.	Gebruik van gefinancierde rechtsbijstand (moeder van persoon 1).	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Geen gebruik van gefinancierde rechtsbijstand, dus in ieder geval niet op basis van toevoeging.
(On)voldoende onderbouwing kosten	Gevorderde proceskosten zijn niet onderbouwd met een urenspecificatie.	Blijkt niet of de rechter de kosten voldoende onderbouwd acht.	Er is een urenspecificatie overlegd, waarin met zwarte stift/potlood verbeteringen zijn aangebracht.	Kosten van rechtsbijstand zijn voldoende onderbouwd met een urenspecificatie. De kosten zijn per benadeelde partij afzonderlijk gevorderd.	De kosten van rechtsbijstand zijn voldoende onderbouwd met aantal uren en het uurtarief.
(On)voldoende betwisting verdediging	Verdediging betwist de hoogte van de proceskosten, omdat er geen onderbouwing van is. Ook voert de verdediging aan dat er geen gebruik is gemaakt van een Nederlandse advocaat of Slachtofferhulp en dat de kosten daarom buiten beschouwing moeten worden gelaten. Subsidiair voert de verdediging aan dat de kosten gematigd dienen te worden.	Geen verweer.	Geen verweer.	Verdediging heeft betoogd dat de proceskosten dienen te worden vergoed volgens het liquidatietarief en niet volgens het uurtarief van de advocaat.	Verdediging heeft aangevoerd dat de proceskosten niet toewijsbaar zijn, omdat niet is aangetoond dat de benadeelde partijen geen gebruik konden maken van gesubsidieerde rechtsbijstand.

Kwaliteit vordering benapa	Alleen de begrafeniskosten zijn toegewezen, omdat deze voldoende onderbouwd zijn met facturen.	Vordering is voor een deel toegewezen en voor het overige niet-ontvankelijk verklaard, omdat sommige schadeposten onvoldoende zijn onderbouwd (persoon 1).	Uit het onderzoek ter terechtzitting bij het hof zijn de materiële schadeposten grotendeels toegewezen. Schadeposten zijn voldoende onderbouwd.	Vier benadeelde partijen hebben zich gevoegd. Alle vorderingen zijn grotendeels toegewezen.	Benadeelde partijen zijn niet-ontvankelijk in hun immateriële schadevergoeding, omdat er niet voldaan is aan de vereisten voor shockschade. Voor shockschade is het vereist dat er sprake is van directe confrontatie van de ernstige gevolgen van het misdrijf. Materiële schadevergoeding is grotendeels toegewezen.
Oordeel rechter m.b.t. proceskosten	De rechter is van oordeel dat er geen sprake is van bijzondere omstandigheden waardoor er afgeweken zou moeten worden van het liquidatietarief. Uit de terechtzitting blijkt dat er alleen een vordering benapa is opgesteld en er geen andere werkzaamheden zijn verricht.	De rechter is van oordeel dat het de benadeelde partij vrij staat om te kiezen voor gesubsidieerde rechtsbijstand, mits deze kosten niet 'exorbitant' hoog zijn. De rechtbank acht de vergoeding van rechtsbijstand (€ 5.000, -) disproportioneel hoog. Hierbij is rekening gehouden met de hoogte van de totale vordering (32.190,17) (moeder van persoon 1).	Hoge Raad is van oordeel dat de kosten van rechtsbijstand in eerste aanleg niet voldoende onderbouwd zijn. (Zie ook onderbouwing kosten).	De rechter is van oordeel dat er aanleiding is om van het liquidatietarief af te wijken, gezien de bijzondere aard en omvang van de zaak. Rechter is van oordeel dat de kosten van rechtsbijstand onvoldoende concreet zijn betwist door de verdediging. Er is slechts verweer gevoerd in 'algemene termen'. Afwijking liquidatietarief.	De rechter is van oordeel dat de kosten voldoende zijn onderbouwd, redelijk zijn en onvoldoende gemotiveerd zijn betwist door de verdediging. Er is van het liquidatietarief afgeweken. Hierbij heeft de rechter rekening gehouden met de ernst van het feit en de complexe vorderingen. Naar het oordeel van de rechter zijn de kosten dan ook redelijk.

Zaak	21	22	23	24	25
Aard en ernst van de zaak	Bekende zaak van Robert M. Grootschalig misbruik van vele zeer jonge kinderen en het bezitten/vervaardigen en verspreiden van een grote hoeveelheid kinderporno. Er zijn zo'n 70 kinderen misbruikt.	Aanranding op klaarlichte dag in het bijzijn van de zoon van het slachtoffer. Uit het niets is het slachtoffer vastgegrepen en onder haar shirt in haar borst geknepen.	Verdachte heeft een explosief tot ontploffing gebracht op een woonboot. Twee slachtoffers, waarvan een is overleden en de andere zwaargewond is. Verdachte heeft zich vergist in de woonboot. Het explosief was voor een andere persoon bedoeld.	Veroordeling voor mishandeling van partner en verkrachting (de/nacht voordat de partner dood is aangetroffen). Onvoldoende duidelijk is de doodsoorzaak van de partner (moord/doodslag of zelfmoord). Verdachte wordt daarvan vrijgesproken.	Veroordeling voor zware mishandeling met de dood ten gevolge hebbende. Verdachte heeft het slachtoffer uit het niets een vuistslag gegeven waardoor het slachtoffer op een harde vloer is gevallen en bewusteloos is geraakt.
Toevoeging/betalende basis	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.	Blijkt niet uit de zaak.
(On)voldoende onderbouwing kosten	Kosten van rechtsbijstand zijn voldoende onderbouwd met specificaties en declaraties.	Uit de zaak blijkt dat de kosten zijn onderbouwd (bij het oordeel van het hof).	Kosten van rechtsbijstand zijn voldoende onderbouwd met behulp van declaraties.	Kosten van rechtsbijstand zijn onderbouwd.	Uit de zaak blijkt niet of de gevorderde kosten onderbouwd zijn.
(On)voldoende betwisting verdediging	Verdediging heeft betoogd dat het liquidatietarief moet worden toegepast.	Verdediging heeft verzocht om aansluiting te zoeken bij het liquidatietarief.	Verdediging ziet geen aanleiding om van het liquidatietarief af te wijken en heeft daarom verzocht om de kosten van rechtsbijstand af te wijzen of niet-ontvankelijk te verklaren.	Geen verweer op de gevorderde kosten van rechtsbijstand.	Verdediging heeft geen verweer gevoerd.

Kwaliteit vordering benapa	De vorderingen zien voor een groot deel op schadevergoeding voor de ouders van de kinderen. De vorderingen zijn niet-ontvankelijk verklaard, omdat de ouders toen ter tijd niet als slachtoffer konden worden aangemerkt. De immateriële schadevergoedingen voor de kinderen zijn grotendeels toegewezen.	Immateriële schadevergoeding is geheel toegewezen. De hoogte van de vordering sluit aan bij wat rechters in vergelijkbare gevallen hebben toegekend.	In totaal zijn er 17 materiële schadeposten opgevoerd. De materiële schadevergoeding is deels toegewezen en deels niet-ontvankelijk verklaard. Immateriële schadevergoeding is volledig toegewezen.	Materiële schadevergoeding is grotendeels toegewezen en voor het overige niet-ontvankelijk (benadeelde partij 3).	Immateriële schadevergoeding van benadeelde 1 en 3 zijn afgewezen, omdat niet is voldaan aan de vereisten voor shockschade (geen directe confrontatie). Materiële schadevergoeding is volledig toegewezen.
Oordeel rechter m.b.t. proceskosten	Het hof is van oordeel dat de kosten van rechtsbijstand (€ 95.307,57) zullen worden toegewezen. Er wordt afgeweken van het liquidatietarief. Het hof heeft hierbij geoordeeld dat het liquidatietarief onvoldoende recht doet aan de uitzonderlijke aard en omvang van deze zaak. Naar het oordeel van het hof is voldoende aangetoond dat de kosten daadwerkelijk zijn gemaakt. De Hoge Raad heeft dit tevens bevestigd.	Het hof is van oordeel dat de kosten niet onnodig zijn gemaakt. Geen aanleiding om aansluiting te zoeken bij het liquidatietarief.	Het hof is van oordeel dat de gevorderde kosten van rechtsbijstand niet buitensporig zijn. Hierbij is rekening gehouden met de omvang van de zaak. Er wordt afgeweken van het liquidatietarief, omdat het naar het oordeel van het hof geen standaard zaak betreft. Het toepassen van het standaardtarief biedt onvoldoende recht aan de aard van deze zaak.	De gevorderde kosten hebben deels betrekking op kosten waarvan de verdachte wordt vrijgesproken (moord/doodslag). De rechtbank is van oordeel dat aangezien de ten laste gelegde feiten erg nauw met elkaar verbonden zijn, hetzelfde geldt voor de verleende bijstand (benadeelde partij 3). Er wordt afgeweken van het liquidatietarief en de gevorderde kosten worden toegewezen. In hoger beroep is dit bevestigd en de proceskosten zijn verhoogd met de kosten in hoger beroep.	De rechter is van oordeel dat de gevorderde kosten van rechtsbijstand niet onredelijk zijn. Hierbij neemt de rechter ook in aanmerking dat de kosten niet zijn weersproken door de verdediging. Er wordt afgeweken van het liquidatietarief.

Bijlage III. Checklist

